

[Boligministeren.]

skaber mulighed for en regulering af byggeriet og overlader denne opgave til amtsrådene.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 83 stemmer; 68 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i lov om byplaner.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 66) findes i tidenden sp. 7386).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 85 stemmer; 67 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i bygge lov for købstæderne og landet. (Byggeri i det åbne land).

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 67) findes i tidenden sp. 7386).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 85 stemmer; 67 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om sanering.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 93) findes i tidenden sp. 2317, boligudvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2203),

Der var stillet 34 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Formanden: Sammen med denne sag foretages de 5 følgende sager på dagsordenen, nemlig:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om boligtilsyn.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 94) findes i tidenden sp. 2317, boligudvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2203).

Der var stillet 3 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af bygge lov for staden København.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 95) findes i tidenden sp. 2317, boligudvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2203).

Der var stillet 4 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om boligbyggeri.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 125) findes i tidenden sp. 3586, boligudvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2303).

Der var stillet 5 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 126) findes i tidenden sp. 3586, boligudvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2303).

Der var stillet 12 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om leje.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 127) findes i tidenden sp. 3586, boligudvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2303).

Der var stillet 4 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagenes paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagenes overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Helge Nielsen: Da boligministeren forelagde folketinget sine lovforslag, var det i sig selv forbedringer af de gældende love. Det var resultatet af flere års revisionsarbejde i boligministeriet, et revisionsarbejde, som ikke mindst den tidligere boligminister, hr. Kaj Andresen, havde været dybt engageret i. De ændringsforslag, vi i dag skal tage stilling til, forbedrer lovforslagene på væsentlige områder. Hvis folketinget ved-

tager dem alle — også dem, der er stillet af et mindretal — er lovforslagene ved at være perfekte, men selv med de ændringer, der er flertal for, er der tale om væsentlige forbedringer af ministerens oprindelige forslag.

Man har hævdet, at vi havde verdens bedste saneringslov. Hvordan skal vi nu betegne den forbedrede lov? Det ved jeg ikke, men måske kan vi kalde den verdens allerbedste saneringslov; det kan måske blive den kommende tids benævnelse.

Københavns kommune har fremsat mange ændringsforslag, ændringsforslag, som vi fra socialdemokratiet er enig med Københavns kommune i, og de er praktisk talt alle, på nær ét, blevet imødekommet. Det ene, der i udvalget ikke kunne opnås enighed om, var et ønske om at forbyde ejerlavssanering ved totalsanering. Vi vil fra socialdemokratiets side gerne medvirke til et sådant forbud, men afventer nu udviklingen ud fra den kendsgerning, at saneringsproceduren i den nye lov er blevet forenklet, og det skulle medvirke til en hurtigere sagsbehandling. Det har ikke mindst været den forsinkelse i saneringsvirksomheden, ejerlavene har bevirket, der har skabt vor modstand. Vi håber, at lovene vil modvirke dette, og har af den grund ikke stillet ændringsforslag her, men vi vil forbeholde os vor stilling til dette spørgsmål til senere revision af lovene.

Forenklingerne i proceduren er bl. a. ophevelse af saneringsnævnene, kommunernes ret til at nedlægge forbud imod bebyggelser, forbud mod ombygninger og forbud mod oprettelse af ejerlejligheder i de områder, hvor man er i færd med at udarbejde saneringsplan. Endvidere ændringer, der forhindrer dobbeltbehandling af sagerne, samt en stramning af tidsfristerne.

Til kapitlet storsaneringer er der ikke stillet væsentlige ændringsforslag, men i bemærkningerne til dette kapitel i betænkningen har vi nu fået en definition af begrebet, som vi pegede på ved førstebehandlingen, og som også Københavns kommune har peget på. I bemærkningerne til det oprindelige forslag definerede ministeren begrebet storsanering på den måde, at i Københavns kommune skulle en storsanering omfatte mindst 10-20 karreer, hvoraf omkring 75 pct. skulle totalsaneres. Det var et uheldigt begreb, for hvad er en karré? Der findes karreer med 50 lejligheder og karreer

[Helge Nielsen.]

med flere hundrede lejligheder. Det ville være vanskeligt for ikke at sige helt umuligt at administrere en sådan paragraf. Vi takker ministeren, fordi han også har fulgt os på dette område, og kan tilslutte os ændringsforslag nr. 12, hvorefter proceduren bliver, at hvert enkelt forslag til storsanering skal forelægges folketingets faste boligudvalg; afgørelsen skal altså træffes efter et konkret skøn.

Vi havde fra socialdemokratiets side ønsket, at byrdefordelingen mellem stat og kommune var blevet ændret, når der var tale om storsanering. Vi er lidt bange for, at lovens almindelige økonomiske betingelser, hvorefter udgifterne deles mellem stat og kommune med 50 pct. til hver, gør det vanskeligt for kommunen at gennemføre en tilstrækkelig sanering. Jeg vil gerne indrømme, at jeg her især har Københavns kommune i tankerne; det er helt givet den kommune, der uden egen skyld har det største saneringsproblem. Vi er tilfredse med, at der i udvalget er blevet enighed om at være opmærksom på, at det kan være nødvendigt med udvidet statsstøtte til storsanering, og vi håber, at denne formulering vil klare problemerne i tiden, der kommer.

Det er mit håb, at storsanering og de oprettede saneringsselskaber vil få gang i saneringen, og ikke mindst håber jeg, at saneringsselskaberne, både grundejernes og de almennyttige boligsekskabers, vil tilgodese det sociale boligbyggeri og, så vidt det er muligt, forsøge at bevare bydelenes struktur, ikke lave dem om til kontorhuse eller udelukkende til dyrt privat luksusbyggeri.

Det er også glædeligt, at man i betænkningen har understreget, at der i de nye byområder, der bliver saneret som storsanering, bliver sørget for tilstrækkelig forsyning med friarealer og med institutionsbyggeri. Disse problemer med tilstrækkelige friarealer, sociale og kulturelle institutioner, har optaget udvalget meget, og vi håber, at bemærkningerne i betænkningen er stærke nok. Vi håber, at kommunerne her vil påse, at man ikke falder for den fristelse, der ligger i at sælge attraktive arealer for at nedsætte saneringstab. Jeg tænker her på de planer, der på et vist tidspunkt var om at bebygge søbredden langs Sortedamssøen med luksusbetonet byggeri.

Det var givet, at en sådan bebyggelse ville kunne indbringe høje grundpriser og måske betale det meste af det saneringstab, der ville være i baglandet. Vort samfund er ikke så fattigt, at den slags spekulation kan tillades. Storbyens brokvarterer er gøde tenørkener, og sanering af disse områder må åbne mulighed for tilstrækkeligt med friarealer, tilstrækkeligt med kulturelle og sociale institutioner.

Hensynet til kollegier, hensynet til plejehjem må også indgå i planlægningen af de nye bydele på en sådan måde, at man både tilgodeser det store pres, der er på disse institutioner, og placerer dem på en måde, der er hensigtsmæssig i det nye byggeri.

Nok den vigtigste ændring i saneringsloven er forsanering. Jeg gjorde nogle bemærkninger om dette problem ved førstebehandlingen og vil gerne takke ministeren for den meget positive holdning, han har haft til dette spørgsmål. Selv om der nu efter den nye lov kommer gang i saneringsarbejdet, håved vi jo håber, så er opgaven at sanere 40.000 boliger ikke en opgave, der løses på få år. De byområder, der må vente på den egentlige sanering, kan gennem denne nye bestemmelse få forbedret forholdene ved nedrivning af baghuse o. lign. Nedrives disse bebyggelser, kan sikres lys og luft, og man kan eventuelt rive forhuse eller dele af forhuse ned, så brandvæsenet kan komme ind med sit materiel — i modsætning til, hvad der er tilfældet i dag. Bestemmelserne giver kommunerne ret til ekspropriation ved forsanering, og der kan ydes statslån til sådanne ekspropriationer.

Jeg håber, at kommunerne og ikke mindst Københavns kommune vil benytte sig af disse muligheder og eventuelt i samarbejde med brandvæsenet få ryddet op i de uhyggelige brandfælder, der i dag eksisterer på vore brokvarterer, brandfælder, der indtil dette øjeblik ikke har kunnet gøres meget ved.

Jeg skal ikke gå ind på de mange andre ændringsforslag, der i øvrigt er stillet til forbedring af saneringslovforslaget. Mit parti kan stemme for dem alle, også for det ændringsforslag, der er stillet af hr. Arne Larsen, hvorved man yder en ekstra støtte til de udsanerede familier ud over det, lovforslaget i forvejen giver mulighed for. Vi er klar over, at denne lov, hvis den bliver

[Helge Nielsen.]

udnyttet, vil stille store økonomiske krav. Vi havde da også den opfattelse, at de i forslaget foreslåede beløb ville blive helt utilstrækkelige og ligesom give udtryk for, at man alligevel ikke mente noget med det hele. Ændringsforslagene giver mulighed for en forcering af saneringsarbejdet både ved hjælp af tilskudsrammen på de 10 mill. kr. og lånerammen på de 30 mill. kr.

Til lovforslaget om boligtilsyn har jeg ingen bemærkninger. Vi stemmer for de stillede ændringsforslag.

Forslaget til ændring af byggeloven for staden København har jeg heller ikke ret mange bemærkninger til. Vi er tilfredse med de stillede ændringsforslag vedrørende gårdrydning. Den gamle bestemmelse muliggjorde kun gårdrydninger imod visse lejeforhøjelser af begrænset omfang. Der har ikke været megen interesse for gårdrydningerne, hverken hos ejere eller hos lejere. Den nye bestemmelse giver kommunen mulighed for at påbyde gårdrydninger af større omfang, imod at kommunerne bærer udgifterne, og sammen med bestemmelsen om forsanering vil disse ændringer være en god landvinding til at skabe sundere og venligere omgivelser i de tæt bebyggede områder.

Disse nye bestemmelser om forsanering og kommunernes ret til at påbyde gårdrydninger vil også give de mange lokalråd nye opgaver. Lokalrådene, der har deres nøje kendskab til bydelen, vil være en stor hjælp for kommunerne i den henseende. Jeg håber, at lokalrådene vil påtage sig arbejdet og gå aktivt ind for disse opgaver.

Til forslag til lov om ændring i lov om leje er der stillet et par mindre ændringsforslag efter et fælles ønske fra Lejernes Landsorganisation og Grundejernes Landsforbund. Vi anbefaler også at stemme ja til disse ændringsforslag.

I lovforslaget om midlertidig regulering af boligforholdene har vi fået indbygget det såkaldte moderniseringsnævn i de større byer. Disse nævn skal godkende større moderniseringsopgaver og deraf følgende lejeforhøjelser. Vi håber med denne bestemmelse at hindre de eksempler, vi har oplevet gennem den seneste tid.

Ved førstebehandlingen rejste mit partis ordfører, hr. Kaj Andresen, også kravet om, at der kom en ligestilling mellem enlige

mødre med børn, eller enlige med børn og ægtepar. Vi takker, fordi man her også har fulgt vort forslag. Den gamle lov havde et skel mellem enlige med børn og familier med børn, og det ændres nu i positiv retning.

Vedrørende ejerlejligheder har vi tidligere udtalt vor principielle stilling til dette spørgsmål, og jeg skal kun i denne forbindelse takke, fordi regeringspartierne er kommet på bedre tanker, takke, fordi ministeren med sit forslag har erkendt, at de oprindelige bestemmelser var forkerte, og har erkendt, at man under udvalgsarbejdet har set, at forslaget om årstallet 1930 heller ikke var en tilstrækkelig stramning. Det nye kriterium: fælles varmeanlæg og bad, vil heldigvis udskyde en væsentlig del af de urimelige eksempler, vi har set siden lovens vedtagelse, på ejerlejligheder både med hensyn til pris og vel også med hensyn til kvalitet.

Hr. redaktør Verner Jørgensen har i sit blad *Boligen* fremvist et eksempel på, hvilke fortjenester der kan opnås, selv hvor det drejer sig om nyt boligbyggeri til ejerlejligheder. Jeg skal ikke kommentere hr. Verner Jørgensens beregninger, kun understrege, at er de korrekte, er der her et nyt bevis på, at begrebet ejerlejligheder i den nuværende boligsituation er en uting. Så længe vi har bolignød, så længe vi har så snævre rammer, ikke mindst når det gælder de unges og de enliges muligheder for at få en lejlighed, ja, så længe er ejerlejligheder et spekulationsobjekt, som burde standses. Vi kunne i B. T. i går se — det drejede sig om det samme eksempel oppe i Nordsjælland, som hr. Verner Jørgensen har trukket frem i *Boligen* — hvordan A kunne købe en ejerlejlighed og udleje den til B, og B kunne købe en ejerlejlighed og udleje den til A, og så kunne de begge få boligsikring. Jeg håber, at man i boligministeriet ikke vil godkende den form for spekulation i ejerlejligheder, og at man ved cirkulære eller på anden måde vil stoppe den slags spekulation. Men for mig er det et bevis på, at ejerlejlighedsbegrebet i vor nuværende boligsituation er en uting. Hver gang vi i de seneste år har haft denne lov til revision, har spørgsmålet om bytteret været rejst. Og hver gang har man fra de nuværende regeringspartiers side været modstander af en sådan bestemmelse.

[Helge Nielsen.]

Vi har formuleret et ændringsforslag, og jeg kan sige, det er meget lig de svenske bestemmelser, som er vedtaget på dette område. Jeg anbefaler, at man stemmer for dette ændringsforslag. Vi er overbevist om, at det er en retfærdig bestemmelse, at det er en bestemmelse, der vil give en større og mere fornuftig rokering i den gamle boligmasse. En del ældre mennesker sidder i store og for dem uhensigtsmæssige boliger. En del yngre ægtepar med børn sidder med alt for små og uhensigtsmæssige lejligheder. De har ikke mulighed for at bytte. Husværterne ønsker ikke børn ind i deres ejendomme, hvis det kan undgås. Ja, selv når det drejer sig om flytning fra provins til København og omvendt, kan der i dag fra ejers side lægges hindringer i vejen, hindringer, så fornuftige og nødvendige ændringer ikke kommer i stand.

Jeg kan til hr. Arne Larsens ændringsforslag til dette lovforslag sige, at her undlader vi at stemme. Vi ønsker at se, hvad moderniseringsnævnene vil komme til at betyde, og derfor anbefaler vi at undlade at stemme.

Til slut et par bemærkninger om forslag til lov om ændring af lov om boligbyggeri. Den stilling, boligministeren og regeringspartierne her har taget, finder vi meget ejendommelig. Ministeren mener, at der skal saneres 3.000-4.000 boliger om året. Alle er sikkert også enige om, at vi skal forøge boligbyggeriet væsentligt i de kommende år, så vi forstår ikke, at ministeren mener, at dette kan klares med at forhøje den sociale kvota fra de nuværende 12.000 lejligheder op til 13.000 lejligheder om året.

Under udvalgsarbejdet er der da også fremkommet et såkaldt forligstilbud, gående ud på, at kvotaen for de rentesikrede boliger skulle forhøjes fra 12.000 til 15.000 over en årrække. Men det var efterfulgt af et krav om, at renten skulle forhøjes fra de nuværende 6½ pct. op til 7 pct. Det vil for det første betyde en forhøjelse af huslejerne med en ca. 5 pct., og for det andet vil det

give en vanskeligere finansiering for boligselskaberne. Det er vor opfattelse, at regeringen med sin fejlslagne økonomiske politik allerede har gjort det svært nok for det almennyttige boligbyggeri. Vi har naturligvis ikke kunnet gå ind på det fremsatte tilbud, og vi står helt uforstående over for, at regeringspartierne efter med deres tilbud at have indrømmet, at 13.000 boliger er for få, alligevel vender tilbage til det oprindelige forslag med en forøgelse på 1.000 boliger. Derfor fastholder vi vort forslag om 18.000 boliger til 6½ pct.s rente.

Det har i visse aviser og også af enkelte folketingsmedlemmer været fremført, at vi med dette ændringsforslag havde sprængt boligforliget. Det kan vi ikke erkende. Vi har givet ministeren tilladelse til at stille ændringsforslag om at forhøje den sociale kvota, uden at vi af den grund betragtede boligforliget som sprængt. Og vi må naturligvis gå ud fra, at vi dermed får samme ret til at stille ændringsforslag som den, ministeren har.

Jeg sagde tidligere, at vi havde lavet en saneringslov, der havde åbnet mulighed for at løse saneringsopgaver. Vi havde tidligere den såkaldte bedste saneringslov i verden, men jeg er alvorligt bange for, at den nye lov, den allerbedste saneringslov i verden, skal komme til at lide den gamle lovs skæbne, at den ikke blev udnyttet, fordi der ikke var tilstrækkeligt med erstatningsboliger, fordi genhusningsproblemet ikke kunne klares. Det ville være trist, hvis det gik sådan, og derfor henstiller jeg endnu en gang på mit partis vegne, at man stemmer for vort ændringsforslag om at udvide kvotaen for det rentesikrede boligbyggeri til 18.000 boliger om året.

Jeg vil til slut sige, at der i de nævnte lovforslag er gennemført mange og gode forbedringer, og det er forbedringer, som gør, at vi ved tredje behandling kan stemme for lovforslagenes endelige vedtagelse.

Knud Østergaard: Man kan diskutere mål og midler, man kan diskutere synspunkter og

[Knud Østergaard.]

indstilling og fremgangsmåde — alligevel står det vist fast, at alle politiske partier og alle politikere stræber mod et bedre samfund for alle. Dette er tydeligt kommet til udtryk under boligudvalgets behandling af forslagene til saneringslov og de fem følge-love, som er til anden behandling i dag. Vi vil alle være med i angrebet på de umenneskelige boligforhold, som stadig eksisterer i Danmark. Dette land, kaldt det rigt eller fattigt, kan ikke være bekendt, at familier lever under forhold, der betegnes som sundhedsfarlige, og at børn vokser op under forhold, der fysisk og psykisk giver dem et handicap, som betyder en dårlig start eller slet ingen start på livet.

De ekskursioner, som udvalget har foretaget i fjor til Vesterbro og i år til Nørrebro, har gjort et stærkt indtryk på os alle; det har over for udvalgets medlemmer kraftigt bekræftet, at der skal gøres noget, og at det, der skal ske, må i gang nu. Derfor har der også været enighed om, at netop dette lovkompleks måtte færdigbehandles her i tinget inden afslutningen af denne samling.

Det sker, men når det sker, er der grund til at minde om det forberedende arbejde, som den tidligere boligminister, hr. Kaj Andresen, udførte i sin ministertid. Der er grund til at rose den nuværende boligminister, hr. Hastrup, for den fart, hvormed han har attackeret netop den side af boligpolitikken. Der bør også siges tak til alle partiets repræsentanter i boligudvalget for vilje til, trods meningsforskelle, at nå et resultat.

Arbejdets omfang fremgår ganske tydeligt af, at der her til anden behandling af lovforslagene er stillet ikke færre end 62 ændringsforslag. De 57 er stillet af boligministeren og tiltrådt af udvalget eller det overvejende flertal af udvalget, og herudover møder vi 2 ændringsforslag fra S og SF og endelig 3 alene fra SF. Det ville nok føre for vidt at gå i detaljer med hvert enkelt ændringsforslag. Jeg skal derfor i stedet indskrænke mig til at omtale de hovedgrupper, hvor der er væsentlige ændringer i forhold til ministerens oprindelige forslag.

Forslag nr. 93, forslag til lov om sanering: tidsfrister for oversigtsplaner og tidsfølgeplaner. Det konservative folkeparti kan tiltræde, at fristen for indsendelse af oversigtsplaner forlænges med 1/2 år til

1 1/2 år, og at tidsfølgeplanernes tilvejebringelse sker inden 2 år i stedet for inden 1 1/2 år. Derved imødekommer vi et stærkt ønske især fra Københavns kommune.

Videre er vi indforstået med, at saneringsnævnene ophæves, idet vi har det håb, at saneringsproceduren derved forenkles. Det er meningen, at sagerne skal behandles hurtigt, hvilket til gengæld vil sige, at den ekspertise, der var til stede i saneringsnævnene, nu må findes i boligministeriet. Dermed flyttes dog også ansvaret til ministeren; det er ingen ny situation for den højtærede minister, men når jeg nævner det, er det også kun for at understrege de forventninger, vi har netop her.

I forbindelse med saneringsplaners tilvejebringelse er mit parti tilfreds med de ændringsforslag, der ligestiller sanerings-selskaberne med kommunerne med hensyn til at fordrø oplysninger. Det er meget vigtigt, fordi vi ved etablering af sanerings-selskaber er ivrige efter at påkalde nyt initiativ.

En ikke ringe del af udvalgets arbejde har drejet sig om den såkaldte forsanering. Det er ganske interessant, at under arbejdet med problemerne er det blevet klart for udvalget, at der må skaffes luft, hvor det er muligt, også inden selve saneringen kan påbegyndes. Vi kan derfor tilslutte os ministerens ændringsforslag nr. 5 til saneringslovforslaget om ekspropriationsudvidelse, der betyder nedrivning, som umiddelbart forbedrer forholdene for beboerne i et område, der skal saneres. Også forbudet mod ny bebyggelse og det økonomiske grundlag for ekspropriationerne har vor tilslutning. Det er min tro, at man netop her meget hurtigt vil se resultater, som dels virker tilfredsstillende for dem, der lever i de usunde og overbebyggede ejendomme, dels ved deres synlighed vil virke som et incitament til fremskyndelse af den egentlige sanering.

Hvad angår afsnittet storsanering, er vi tilfreds med ændringsforslag nr. 12 til § 30, som pålægger boligministeriet at søge tilslutning hos folketingets faste boligudvalg.

Under første behandling blev der fra flere sider peget på den vel nok mest afgørende faktor i saneringsprocessen, nemlig genhusningen. Derfor kan man heller ikke undervurdere det arbejde, der skal gøres

[Knud Østergaard.]

i de erstatningsboligudvalg, der i § 56 er foreslået nedsat. Det glæder os derfor, at ministeren under drøftelserne om oprettelse af saneringsselskaber har mødt positiv vilje hos selskaberne til at påtage sig opgaver i denne retning. Her fra talerstolen er der grund til yderligere at påkalde samarbejde fra alle interesserede parter. Der bliver brug derfor.

Forslag nr. 94 om ændring af lov om boligtilsyn. Vi kan — foruden ændringsforslaget om ikrafttrædelsen — tiltræde de af ministeren stillede to ændringsforslag. Det er rimeligt, at de almennyttige boligelskaber repræsenteres i boligkommissionen, når det er sager, der angår deres egne ejendomme. Det er også forstandigt, at man kan kondemnere en del af en ejendom, når en sanering er forestående.

Forslag nr. 95 om ændring af byggelov for staden København. Mit parti kan godtage, at man ved gårdrydninger kan påbyde nedrivning af andet end skure og plankewærker, og vi er indforstået med, at de dermed følgende udgifter må afholdes af kommunen.

De tre sidste lovforslag, vi har til behandling, nemlig lejeloven, den midlertidige lejelov samt lov om boligbyggeri, var væsentlige dele af det mellem folketingets fire gamle partier afsluttede boligforlig. Så netop her var der i boligudvalget særlig grund til, at man skulle tale sig til rette om tingene. Det er sket med hensyn til lejeloven, forslag nr. 127. Vi er enige om udgifternes afholdelse ved gårdrydninger og også om lejeforhøjelser ved tekniske installationer, som en lejer måtte ønske. De fire forligspartier har tiltrådt boligministerens ændringsforslag, mens hr. Arne Larsen ikke kan godtage § 43, stk. 2, som han stiller forslag om skal udgå.

Den samme fredens stemning gælder også forslagene nr. 125 og 126 vedrørende boligbyggeri og midlertidig regulering af boligforholdene på nær to områder, som jeg gerne vil vende tilbage til om lidt.

Mit parti kan, som de øvrige, give tilslutning til, at der i overensstemmelse med ændringsforslagene fra ministeren oprettes moderniseringsnævn også i Ålborg, og at et nævns formand og dets øvrige stemmeberettigede medlemmer skal have bopæl i

den pågældende kommune. Vi er meget tilfreds med, at enlige med et eller flere børn ligestilles med ægtepar med det tilsvarende antal børn. Det er for mit parti også en forbedring, at det i et tofamilieshus, der oprindeligt var opført som bolig for en enkelt familie, nu bliver lettere, når visse betingelser er til stede, at tilbageføre en sådan ejendom til sit oprindelige formål. At lave to for små og for dårlige beboelser om til én, der er rummelig og moderne, er en særdeles nyttig investering.

Ændringsforslagene nr. 10 og 11 til lovforslaget om midlertidig regulering af boligforholdene, lovforslag nr. 126, vedr. ejerlejligheder, synes for os en bedre udformning end de oprindelige forslag. Ved kvalitetskriteriet toilet og bad har man indskrænket den udstykning, der gik på tværs af vore saneringshensigter, og gennem køberens adgang til med bindende virkning for sælgeren at anke prisen for boligretten har man fundet en bedre løsning mod udnyttelse af bolignøden end de straffebestemmelser, der viste sig at ville ramme skyldige som uskyldige i flæng.

Så vidt, så godt — i enighed og i saglighed.

Men så kom fra socialdemokratiet det partitaktiske ind i billedet. Man kunne ikke nære sig for sammen med hr. Arne Larsen at stille ændringsforslag til lovforslaget om midlertidig regulering af boligforholdene om lejerens bytteret. Man ved, det er i strid med ejendomsretten, og man ved, at der netop for tiden mellem grundejernes og lejernes landsorganisationer foregår forhandlinger om etablering af en frivillig ordning på det område. Jeg skal ikke føje mange bemærkninger til denne mærkelige fremgangsmåde, men blot udtale, at mit parti selvfølgelig vil stemme imod ændringsforslaget.

Værre bliver det imidlertid, når vi kommer til et andet ændringsforslag fra S og SF, forslaget om udvidelse af antallet af rentesikrede boliger i det almennyttige byggeri til 18.000 pr. år. Jeg skal ikke lægge skjul på, at det for mit parti er en stor skuffelse, at man fastholder dette forslag fra socialdemokratiets side. Vi, der har siddet og forhandlet os frem til et boligforlig, har haft det indtryk, at man mente det og mente det alvorligt, og jeg har den bestemte opfattelse, at det er med blødende hjerte, at hr. Kaj

[Knud Østergaard.]

Andresen lægger navn — om end ikke i dag tale — til det forslag, som foreligger fra socialdemokratiets side. Jeg har det indtryk, at ånden er Esaus, men røsten er Jacobs. Jeg tror ikke, at hr. Kaj Andresen står bag det. Når jeg siger, at jeg ikke tror det, så tager jeg udgangspunkt i de udtalelser, som tidligere er kommet fra hr. Kaj Andresens side. Under debatten den 26. januar 1966 under forhandling om boligministerens redegørelse står der i Folketingstidende 1965-66, sp. 3136 — og det er hr. Kaj Andresen, der taler —:

„Det sociale byggeri får fra det offentlige en rentesikring, der for 12.000 lejligheders vedkommende årligt betyder langtidspanlægningens fordele med sikkerhed for lejefastsættelse på grundlag af en 6½ pct.s effektiv rente. Der sikres en social, familiepolitisk boligsikringsordning, hvor familiens størrelse og hvor indkomstens højde i langt højere grad end efter de bestemmelser, der gælder i de nuværende tilskudsordninger, sikrer de sociale hensyn på hele boligområdet.“

Og så kommer det:

„Vilkårene for en 8 års periode er lagt i faste rammer, . . .“

Dermed siger hr. Kaj Andresen nøje, hvad antallet af rentesikrede boliger skal være inden for den periode, som boligforliget gælder.

Jeg må sige, at det er en skuffelse. Det er et selvstændigt forslag, som vi vil stemme ned, idet vi opretholder det forslag, som foreligger fra boligministeren. Vi gør det, som jeg har sagt tidligere, med blødende hjerte, men det må jo, når man vil have frihed fra socialdemokratiets side, også betyde frihed fra det konservative folkepartis side — en frihed, som vi vil vide at benytte.

Jeg skal til slut sige, at de rosende bemærkninger, som hr. Helge Nielsen fremsatte om saneringslovene som helhed, deler jeg ganske. Jeg kan tilslutte mig udtrykket verdens allerbedste saneringslov, men jeg håber, at når den nu har fået en så fin betegnelse, så vil der komme helt anderledes gang i saneringen, end der kom under den bedste saneringslov.

Med disse bemærkninger vil jeg for mit partis vedkommende anbefale, at man

stemmer for de af ministeren stillede og af udvalget eller udvalgets flertal tiltrådte ændringsforslag, og at man stemmer imod de 5 øvrige ændringsforslag, som foreligger, de 2 fra socialdemokratiet og SF og de 3 fra socialistisk folkeparti.

Ib Thyregod: Et omfattende kompleks af lovforslag står nu foran gennemførelse. De vigtigste af de 6 lovforslag, som vi i dag behandler, og som nu skal gennemføres, er efter min opfattelse de 3 lovforslag, der særlig angår saneringen.

Saneringsproblemet, som er et af vore største sociale og menneskelige problemer, måske det største, er et af de mange vanskelige problemer, som vi har overtaget, som vi har arvet fra den tidligere regering, der i en række år forholdt sig afventende, selv om saneringsaktiviteten efter den dagældende lov var yderst begrænset.

Som jeg nævnte ved første behandling, har saneringsloven af 1959 næsten ingen virkning haft på grund af passivitet fra kommunernes side og navnlig — og især — fra Københavns kommunes side, hvor langt det største saneringsproblem findes. Antallet af saneringsmodne lejligheder steg i stedet for at falde i den nu snart 10-årige periode, hvor målsætningen efter saneringsloven var 2.000 lejligheder om året, og de beløb, der efter loven skulle hensættes på finansloven, blev ikke eller kun i yderst begrænset omfang anvendt til saneringsformål. Det var situationen efter den nugældende lov, som er blevet betegnet som den bedste saneringslov.

Det var derfor ligesom jordlovgivningen en meget vigtig opgave, regeringen stod over for ved gennemførelse af en ny saneringslovgivning, og denne reform er nu ved at blive opfyldt.

Som jeg har fremhævet det tidligere, finder jeg, at de 3 lovforslag vedrørende sanering, som er fremsat af boligministeren, med de ændringsforslag, som er stillet under udvalgsbehandlingen, danner et virkelig godt grundlag for en effektiv saneringsindsats omfattende 3.000-4.000 lejligheder årligt og måske senere et stigende antal, så vi på denne måde kan se en afslutning på denne skamlet på København og enkelte andre byområder.

Jeg tror navnlig, at saneringsselskaberne

[Ib Thyregod.]

er udtryk for en rigtig tankegang. Aktiviteten må tages væk fra kommunerne, og selskaberne vil kunne optræde med større handledygtighed og uden den kommunale bureaukratisme, som jo ofte findes.

På den anden side er det klart, at de opgaver, der stadig påhviler kommunerne, må fremmes. Af hensyn til vort sædvanlige princip om det kommunale selvstyre har ministeren valgt ikke at foreskrive en saneringspligt inden for visse tidsrum, men at nøjes med at stille krav om offentliggørelse fra kommunernes side af oversigts- og tidsfølgeplaner. Gennem offentliggørelse af disse oversigts- og tidsfølgeplaner lægges der imidlertid pres på kommunerne, og det er mit håb, at offentligheden gennem presse, radio og fjernsyn vil følge udviklingen og fungere som navnlig Københavns kommunes dårlige samvittighed. Jeg skal her nøjes med i denne forbindelse at nævne Sofiegården.

Får lovene ikke den øgede af ministeren og boligudvalget forudsatte saneringsaktivitet til virkning, må det næste skridt fra folketingets side være gennemførelsen af en egentlig saneringspligt under ledelse af en statslig saneringschef eller en lignende institution.

Det er naturligvis en forudsætning for, at sanering kan fremmes, at genhusningsspørgsmålet også kan løses, men dette er ikke begrundelsen for den hidtidige passivitet. Allerede under den nuværende lov var der mulighed for erstatningsboliger i omegnskommunerne i lejligheder, hvorover kommunen havde dispositionsret, derunder socialt boligbyggeris ejendomme, men f. eks. også i lejligheder, hvorover man i kraft af en kommunegaranti havde sikret sig en dispositionsret.

Gennem de nye regler og gennem udvidelse af kvotaen for det rentesikrede byggeri fra 12.000 til 13.000 lejligheder er der skabt yderligere muligheder herfor. Spørgsmålet om kvotaen skal jeg i øvrigt senere komme tilbage til i forbindelse med det ændringsforslag, der særlig tager sigte herpå.

Jeg kan som nævnt tiltræde de af ministeren med udvalgets tiltræden stillede ændringsforslag. Jeg skal ikke her gennemgå disse, de er allerede omtalt af tidligere ordførere, men blot nævne forsaneringerne og

de nye regler om storsaneringer, som dels findes i lovforslaget, dels i de ændringsforslag, som er stillet hertil, som skaber bedre muligheder for saneringsaktivitet. Det er muligt, at der skal overvejes ændrede regler for statstilskud vedrørende storsaneringer, det får vi mulighed for i boligudvalget, idet storsaneringer skal forelægges folketingets boligudvalg fra ministerens side; vi må så se nærmere på dette spørgsmål. Det er klart, at der netop med hensyn til storsaneringerne kan gøre sig andre problemer gældende, end hvor der foreligger mere begrænsede saneringer, differentierede saneringer el. lign.

Jeg vil også gerne nævne gårdrydningerne, et problem, som vi jo så på fra folketingets boligudvalgs side, da vi var ude på Vesterbro for at se på forholdene derude. Vi fik lejlighed til at se forholdene i Vesterbros baggårde, og hvilket behov der var for gårdrydninger, og man efterlyste dengang en lovbestemmelse til sikring af muligheden for gårdrydninger. Vi har nu gennem det ændringsforslag, som foreligger, opfyldt det ønske og det løfte, som er givet i denne forbindelse om at ordne dette gårdrydningsproblem, så at i hvert fald en del, om end kun en begrænset del, af saneringsproblemet på denne måde kan blive løst.

Jeg har allerede omtalt, at der som konsekvens af loven vil blive oprettet saneringselskaber. De første er allerede under dannelse, og det af de sociale selskaber oprettede selskab, som efter meddelelser i dagspressen er dannet, har sikret sig en direktør, der er højt kvalificeret til denne post. Efter vore erfaringer — og hermed tænker jeg på vores rejse til Göteborg — er det af væsentlig betydning, at den, der står for ledelsen af disse saneringsselskaber og saneringsaktiviteten, er en person, som virkelig kan gøre en effektiv indsats, og det kan kun glæde os, som længe har ønsket, at sanering kom i gang, at hr. Kaj Andresen har ønsket at påtage sig denne opgave.

Også andre selskaber vil blive dannet, og jeg finder, at det klart er en opgave, som bør løses i samarbejde mellem boligselskaberne og erhvervslivet, som det også var tilfældet i Göteborg, hvor forholdet var det, at halvdelen af aktiekapitalen var hos kommunerne og halvdelen hos erhvervslivet. Her bliver det på en anden måde, idet man har

[Ib Thyregød.]

saneringsselskaber, som dannes af boligselskaberne, og saneringsselskaber, som dannes af erhvervslivet eller af grundejerne.

En koordinering er imidlertid nødvendig, for at der ikke skal optræde vanskeligheder på grund af saneringsselskabernes forhold til hinanden, og det er måske derfor naturligt at finde frem til en form for koordinering, som kan ske enten på den måde, at kommunen optræder som koordinator, eller på den måde at parterne i fællesskab, dvs. de selskaber, der kommer til at foreligge, finder frem til en person eller en instans, der på en eller anden måde kan løse de opgaver, som står i forbindelse med koordineringen. Jeg anser det for vigtigt, at denne koordineringsopgave løses, ligesom jeg også anser det for vigtigt, at de problemer, som står i forbindelse med kommunens planlægning og til-ladelse fra boligministeriet, søges løst gennem en koordinering, således at saneringsaktiviteten fremmes. En geografisk opdeling af områderne kan naturligvis også her komme på tale; det er en af mulighederne, hvorved disse problemer kan løses.

Genhusningsproblemet er naturligvis også en opgave for saneringsselskaberne, men skal i øvrigt løses gennem de særlige udvalg, som er forudsat i lovforslaget.

Det er klart, at gennemførelsen af de tre lovforslag vedrørende sanering vil koste penge, og i løbet af få år vil der blive tale om betydelige beløb, større beløb end dem, man hidtil har regnet med efter den nu-gældende saneringslov. Behovet opgøres til 10 mill. kr. i tilskud og 30 mill. kr. i lån, og det er klart, at ordførerne i boligudvalget har erklæret sig indforstået med, at denne saneringsaktivitet også giver sig udtryk i, at der på denne måde skal bruges flere penge til at gennemføre sanering.

Det må være en stor glæde for boligministeren at få lejlighed til at sætte sit navn under en så vigtig reform som denne. Vi har vel alle ønske om, at der på en eller anden måde skal komme noget nyttigt ud af vor indsats og vore bestræbelser i dette ting. Jeg ved, at denne lovgivning er en hjertesag for ministeren, og vi kan glæde os over, at det nu er lykkedes at føre den i hus, reelt med fuld enighed mellem partierne — for nok er der diskussion om enkelte ændringsforslag, men reelt er der jo enighed, således som

det også kom til udtryk i hr. Helge Niensens tale for lidt siden.

Jeg skal herefter vende mig til de tre øvrige lovforslag, som ikke har forbindelse med saneringen, men som vedrører en række andre love. Den eneste forbindelse med saneringen findes i forslaget til lov om boligbyggeri i kvotaordningen, som jeg nu skal komme ind på.

Det er foreslået fra regeringens side, at man med henblik på det rentesikrede byggeri foretager en udvidelse af kvotaen fra de nuværende 12.000 lejligheder, som fremgår af boligforliget, med 1.000 lejligheder til 13.000 lejligheder. Dette er efter vor opfattelse tilstrækkeligt på nuværende tidspunkt med henblik på fremskaffelse af erstatningslejligheder; vi er af den opfattelse, at der senere kan blive tale om en udvidelse, men på nuværende tidspunkt må de 1.000 lejligheder være tilstrækkeligt.

Jeg skal i denne forbindelse nævne, at hr. Helge Nielsen går ud fra en forkert forudsætning, når han taler om et nødvendigt behov på 3.000-4.000 lejligheder til udvidelse af kvotaen i forbindelse med saneringsaktiviteten på forhåbentlig ca. 3.000-4.000 lejligheder om året. Hr. Helge Nielsen går nemlig ud fra den forudsætning, at samtlige de lejligheder, som skal anvendes på den ene eller anden måde til erstatningslejligheder, skal være inden for det sociale boligbyggeris område. Dette er efter min opfattelse imidlertid forkert. For det første har man jo allerede tidligere haft mulighed for at fremskaffe erstatningslejligheder, og jeg nævner her de af kommunerne eller kommunen ejede ejendomme, ejendomme, hvor kommunen har dispositionsret; det gælder socialt boligbyggeri, og det gælder ejendomme, hvor det er stillet som betingelse i forbindelse med kommunegaranti. I alle disse tilfælde har kommunen i forvejen en dispositionsret, og der er derfor ikke på dette område behov for en udvidelse af kvotaen af den størrelse, der her er tale om.

Men hertil kommer yderligere, at det efter min opfattelse vil være uheldigt, hvis de ud-sanerede skulle placeres i bestemte ejendomme, i bestemte blokke el. lign., som opføres af det sociale boligbyggeri eller af almenyttige boligselskaber under en eller anden form. Det, som viste sig at være tilfældet i Göteborg ved de undersøgelser, vi

[Ib Thyregod.]

foretog, da vi var derovre, var jo netop dette, at man forsøgte en rokering, hvorved man anbragte de udsanerede i forskellige grupper af ejendomme gennem en bytning på længere sigt, således at en enkelt udflytning godt kunne medføre flere rokeringer og altså også flere bytninger, men således at man ikke samlede de pågældende i bestemte blokke eller i bestemte selskaber. Jeg minder også om, at det i Göteborg var sådan, at der her fungerede private selskaber og sociale selskaber ved siden af hinanden inden for de områder, hvor man nedrev ejendomme; det er klart, at der også her er mulighed for at placere udsanerede eller personer, som flyttes fra andre lejligheder på grund af udsaneredes flytning dertil inden for det private byggeri.

Disse andre muligheder er altså til stede, og derfor kan det ikke være rigtigt at hævde, at hele udvidelsen af saneringserstatningslejlighedsmængden skal ske inden for de såkaldt øremærkede lejligheder med henblik på en udvidelse af kvotaen for det sociale boligbyggeri.

Så meget om det saglige indhold af dette lovforslag; jeg vil også her gerne nævne, at boligministeren har en adgang efter lovforslagets § 40, som findes nærmere omtalt i betænkningen.

Det andet spørgsmål, som jeg mener er af væsentlig betydning, er spørgsmålet om, hvorvidt der gennem det af socialdemokratiet stillede ændringsforslag om en udvidelse af kvotaen er sket et brud på boligforliget. Det er et spørgsmål, som allerede er blevet kommenteret fra flere sider, og jeg skal blot sige om det, at boligforliget er et forlig, som indeholder en række forskellige punkter, som må ses i en indre sammenhæng, således at hvis man på ét punkt foretager ændringer, må det medføre konsekvenser på andre områder.

Må jeg i denne forbindelse nævne, at de 12.000 lejligheder, som er rentesikrede, er udtrykkelig nævnt i boligforliget, og at boligforliget vel ikke binder parterne til ikke at virke for ændringer. Det er fuldt rimeligt, at socialdemokratiet virker for ændringer med henblik på forslag inden for boligforliget, på samme måde som vi kan ønske ændringer, som vi også kan virke for. Det, som imidlertid ligger i boligforliget, er efter

vores opfattelse dette, at man ikke skal foretage ændringer i de bestemmelser, som findes i boligforliget, uden efter en udtrykkelig aftale mellem parterne.

I den foreliggende situation nævnte hr. Helge Nielsen, at ministeren havde foreslået en ændring med hensyn til tallet, og hertil vil jeg sige, som også hr. Helge Nielsen sagde, at det var tiltrådt fra partiernes side. Det er en helt anden situation, der foreligger her; her er situationen altså den, at socialdemokratiet på egen hånd, efter at det er konstateret, at de ikke kan få tilslutning i folketingsalen, stiller et ændringsforslag, som ville medføre en ændring i boligforliget. Jeg må derfor for så vidt i lighed med det, som andre har sagt, konstatere, at boligforliget ikke er overholdt, men er brudt gennem disse ændringsforslag, men skal i øvrigt ikke udtale mig nærmere om konsekvenserne heraf, blot nævne, at efter vor opfattelse er situationen denne.

Jeg skal herefter gøre nogle bemærkninger om rentesikringsproblemet i relation til de 12.000 lejligheder. Jeg bør lige nævne, at der i forbindelse med denne ordning er indtrådt en naturlig fordel for de sociale boligselskaber i relation til det private byggeri, en fordel, som naturligvis navnlig gør sig gældende under det nuværende renteniveau, men som også i øvrigt gør sig gældende. Det har medført, at det sociale byggeri er blevet fremmet betydeligt, og at det private udlejningsbyggeri er stagneret bortset fra parcelhuse, eller rettere sagt er gået tilbage. Der er kommet en ulighed, selv om stillingen rent faktisk er den, at det ikke kan konstateres, at det sociale byggeri bygger bedre eller billigere end det private byggeri; jeg minder her også om vore erfaringer fra Göteborg, og jeg tror, at gennemsnitlig gør det samme sig gældende for Danmarks vedkommende, selv om der selvfølgelig kan være ydertilfælde, som jeg ikke her skal tage stilling til.

I forbindelse med disse sidste lovforslag har man i udvalget drøftet spørgsmålet om en øget medindflydelse for lejerne, specielt i det sociale byggeri. Det er et spørgsmål, som vi gentagne gange har rejst fra venstres side. Jeg ved, at man i en række boligselskaber er i gang med ændring i vedtægterne for på den måde at sikre lejerne en større indflydelse, og jeg håber, at der ved de forhandlinger,

[Ib Thyregod.]

som nu kommer i gang, og som jo boligministeren vil tage initiativet til kommer i gang, kan findes en løsning også på dette spørgsmål; vi vil gerne gå videre med spørgsmålet, når resultatet af disse forhandlinger foreligger.

I forbindelse med disse lovforslag foreligger der også et ændringsforslag fra socialdemokratiets side vedrørende spørgsmålet om bytteret. Der er nu foreslået gennemført en udvidet adgang inden for de sociale selskaber, og jeg henviser til betænkningen herom; men i øvrigt må jeg være af den opfattelse, at det ændringsforslag, som her foreligger, og hvis indhold tidligere har været til diskussion her i folketinget på grundlag af et forslag fra socialistisk folkeparti, ikke kan godkendes, fordi det principielt ikke vil medføre nogen løsning af de problemer, som tilsigtes løst: det vil ikke skabe flere lejligheder, det vil i virkeligheden være til fordel for de privilegerede, som i forvejen har en lejlighed, og endvidere vil det skabe vanskeligheder i de tilfælde, hvor der skal skaffes erstatningslejligheder, fordi de, som bytter, netop er dem, som i forvejen har en lejlighed, og i mange tilfælde vil det forhindre, at man kan anvende lejligheder til udsanerede, idet der vel næppe er mange, der ønsker at bytte med nogen, som bor i en saneringsmoden lejlighed. Dette ændringsforslag modvirker derfor den tendens, som i øvrigt findes i saneringsforslagene, og vi kan derfor ikke medvirke til dets gennemførelse; vi anbefaler at stemme imod.

Det samme gælder det ændringsforslag, som socialistisk folkeparti har stillet vedrørende modernisering. Der er nu efter forhandlinger mellem lejer- og grundejerorganisationer fremkommet et notat, som har været grundlag for det forslag, ministeren har fremsat vedrørende moderniseringsnævn. Jeg tror, at man nu skal lade disse moderniseringsnævn virke, og at man i øvrigt videre frem i boligudvalget skal se på disse spørgsmål. Vi er i boligudvalget blevet præsenteret for nogle eksempler på meget betydelige udgifter i forbindelse med modernisering; men om det virkelig er tilfælde, hvor der foreligger godkendelse fra myndighederne, ved vi faktisk ikke. Disse spørgsmål må nærmere undersøges, og vi kan så vende tilbage til problemerne senere.

Vi har i udvalget peget på den mulighed, at man, hvis der virkelig bliver tale om så betydelige udgifter, at der kan blive vanskeligheder for lejere, på en eller anden måde gennem boligudvalget forsøger at skaffe andre lejligheder. Men i øvrigt må man naturligvis sørge for, at disse moderniseringer gennemføres på en sådan måde, at det er økonomisk forsvarligt set fra lejerside, men naturligvis også således at der er en mulighed for, at ejerne får dækning for udgifterne hertil og en rimelig forrentning af den kapital, de placerer heri.

At selve dette at modernisere en ejendom normalt vil være samfundsgavnligt, kan der næppe være tvivl om, men der kan naturligvis sættes spørgsmålstegn ved de tilfælde, hvor det er lejligheder på grænsen til at være saneringsmodne, hvor man gennemfører en omfattende modernisering. I sådanne tilfælde kan der måske være grund til at gennemføre særlige regler. Men hvor det normalt drejer sig om ældre ejendomme, som er velegnede til beboelse, men hvor man ønsker at gennemføre en passende modernisering, f. eks. med centralvarme og bad, må det være en naturlig ting, at en sådan modernisering skal gennemføres, ellers ville hele vor boligmasse blive stående på et fortidigt niveau.

Vi har i forbindelse med disse lovforslag også beskæftiget os med ejerlejligheder, og det forslag, som ministeren i sin tid stillede vedrørende begrænsningen, for så vidt angår tilladelse til at oprette ejerlejligheder, er blevet noget ændret gennem boligudvalgets behandling, således at det nu bliver en betingelse, at der er centralvarme og kar- eller brusebad, for at man kan omdanne disse lejligheder til ejerlejligheder. Herom er der opnået enighed mellem samtlige partier i boligudvalget, og jeg tror, at man på den måde har fundet frem til en passende afgrænsning, som kan skære de misbrugstilfælde fra, som vitterlig er konstateret, og på den anden side ikke udelukker, at også ejendomme, hvor de sanitære installationer ikke er helt i orden, kan omdannes til ejerlejligheder på et senere tidspunkt efter en modernisering. De tilfælde, hvor der er konstateret misbrug, er i hvert fald dermed udelukket, og jeg hilser med tilfredshed, at der er opnået enighed om gennemførelse af denne reform for ejerlejlighederne, hvor-

[Ib Thyregud.]

igennem man gennemfører et kvalitetskriterium, som er passende på dette område.

Nu nævnte hr. Helge Nielsen et eksempel, som redaktør Verner Jørgensen havde omtalt i bladet Boligen, hvor man mente at der forelå meget høje priser for nybyggede ejerlejligheder. Jeg har opfattet diskussionen om disse ejerlejligheder som en mere polemisk diskussion end en egentlig saglig diskussion, for der er i virkeligheden ingen dokumentation for, hvorledes regnskabet bliver for den pågældende ejendom, om der i virkeligheden bliver et overskud, og overskuddets størrelse. Det er da muligt, at det er rigtigt, men det er da også muligt, det er forkert, og vi kan da ikke på grundlag af en artikel med nogle hypoteser om, hvad en enkelt ejendom kan give i overskud, foretage ændringer i vor lovgivning. Jeg finder, at selve ejerlejlighedsinstituttet er rigtigt og ejerlejlighedsloven er en sund og gavnlig lov på længere sigt, og at man, særlig for så vidt angår nybyggeri af ejerlejligheder, har fundet en god ordning, på samme måde som det findes i udlandet i en række lande. Jeg tror, at det vil være rimeligt, at man finder en løsning på de skattemæssige problemer — det er ikke problemer, som vi skal diskutere her, for det vedrører ikke boligloven — for ejerlejlighederne, således at man også på den måde kommer frem til en mere sund udvikling af ejerlejlighederne; ministeren har tidligere peget på det i anden forbindelse.

Jeg vil gerne til sidst nævne, at vi i konsekvens af den udvikling, som vi har set, og som er kommet til os i kraft af en udvikling på det internationale pengemarked, er kommet ud i en situation, hvor vi har fået den diskontoforhøjelse på 2 pct. og deraf følgende kurstab, altså en forhøjelse af den lange rente på obligationer. For boligbyggeriet er det af væsentlig betydning, at man finder frem til en løsning af dette spørgsmål, så diskontoen på ny kan blive nedsat til et passende og rimeligt niveau.

Den internationale situation, valutaspækulationen, er vel endnu ikke så afklaret, at det kan finde sted, men det er af væsentlig betydning for boligbyggeriet, at der kan føres en jævn kurs, så man på forhånd nogenlunde kan disponere over, hvilke udgifter der kommer for byggeriet, og hermed tænker jeg ikke alene på byggelånsrenten, som jo trods alt er en mindre del, men navnlig på den lange rente, på det tab, der fremkommer som kurstab ved salg af kasseobligationer. Derfor er det vigtigt, at man fører en fast økonomisk kurs, genskaber vores valuta-balance, og at man stiller større krav om selvfinansiering ved byggeriet; jeg tænker herved på de bestræbelser, som økonomiminister Nyboe Andersen har gjort rede for her i folketinget i forbindelse med den debat, vi havde om disse spørgsmål.

Der er i disse dage ved at blive nedsat et udvalg til at behandle de spørgsmål; vi har i forvejen realkreditkommissionen, som arbejder med realkreditens problemer, men herudover skal der nedsættes et udvalg, som specielt skal tage sig af disse spørgsmål om obligationsmarkedet og problemerne om en større selvfinansiering. Jeg tror, at man ved at løse disse problemer også finder frem til rimeligere forhold for boligbyggeriet på længere sigt, og jeg håber, at der kommer en løsning på disse problemer.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale de 6 lovforslag til vedtagelse med de af boligministeren stillede og af udvalget tiltrådte ændringsforslag, men jeg skal anbefale at stemme imod de ændringsforslag, som er stillet af socialdemokratiet og socialistisk folkeparti, og som jeg tidligere har omtalt.

Else-Merete Ross: Det saneringslovforslag, som ministeren fremsatte i november forrige år, indeholdt væsentlige forbedringer i forhold til den gældende lov. Ved behandlingen i boligudvalget er der af ministeren stillet en række ændringsforslag, som er tiltrådt af udvalget, og som efter vor mening dels skulle gøre den komplicerede og lang-

[Elsa-Merete Ross.]

varige saneringsprocedure enklere og hurtigere, dels gennem øgede bevillinger skulle kunne fremme saneringsvirksomheden.

I årsberetningen 1966 fra Københavns boligkommission omtales i forordet, at saneringsarbejdet har været udsat for kritik, og at denne kritik har ført til indgående drøftelse mellem de magistratsafdelinger, der deltager i saneringen. Det siges til sidst, at det kan forventes, at denne drøftelse vil resultere i en bedre tilrettelæggelse af kondemnerings- og saneringsarbejdet. Det følgende år siges det i årsberetningen, at selv om de aftaler, der er truffet mellem de magistratsafdelinger, som deltager i arbejdet med saneringen, har ført til en bedre tilrettelæggelse af kondemnerings- og saneringsarbejdet, er omfanget og tempoet dog stadig ikke tilstrækkeligt.

Københavns magistrat har foreslået en række ændringer i saneringslovforslaget og de to andre lovforslag, og de fleste af dem er blevet fulgt, bl. a. foreslås der forenklede regler om udarbejdelse af saneringsplaner, så vi mener, at der nu ikke kan være bestemmelser i saneringsloven, der hindrer et stærkere tempo i saneringerne. Skulle saneringsopgavernes henhøen under 3 magistratsafdelinger virke forsinkende, må det være magistratens opgave selv at se på disse forhold og eventuelt finde frem til en hurtigere og mere effektiv forretningsgang.

Saneringsselskaber er noget helt nyt og ukendt, som forhåbentlig vil betyde, at saneringsvirksomheden øges betydeligt. Et godt resultat vil forudsætte, at det lykkes at få de forskellige parter, der har med saneringer at gøre, til at samarbejde i fuld forståelse. Selv om saneringen i Göteborg er opbygget på en helt anden måde, må det gnidningsfri samarbejde mellem de forskellige instanser i denne by stå som et forbilledligt eksempel til efterlevelse for alle andre bysamfund med saneringsproblemer.

En meget ønskelig forbedring af lovforslaget er sket gennem bestemmelsen om forsnering, der er et helt nyt begreb. Skal vi være realistiske, må vi erkende, at adskillige områder, som allerede nu er saneringsmodne, først vil blive saneret, når der er gået adskillige år. Indtil da vil man kunne skaffe en midlertidig forbedring i disse områder, skaffe mere lys og luft, hvis man fjerner

enten en kondemneret baghusbebyggelse eller en anden bebyggelse. Det afgørende for, hvad man fjerner, er, at der kan skabes umiddelbart forbedrede forhold for beboerne i området. På den ryddede grund vil der bl. a. kunne skabes et legeareal for karreens børn. Det er kommunen, der overtager disse ejendomme til forsnering, og der må ikke opføres ny bebyggelse, før sanering for området som helhed er planlagt.

I udvalgets betænkning er udførligt redegjort for vore drøftelser om storsanering. I korthed går det ud på, at storsanering bør kunne finde sted i større omfang end angivet i bemærkningerne. Da planer om storsanering skal forelægges boligudvalget, skulle det ikke være betænkeligt. I så tilfælde håber jeg, at boligudvalget vil have den samme indstilling som nu, nemlig at der især i saneringen af de centrale byområder bør skaffes tilstrækkelig forsyning med friarealer og institutioner af forskellig art.

Man har i udvalget drøftet muligheden for forøget statstilskud til storsaneringer i kommuner med stort saneringsbehov; jeg mener, det er rigtigst at vente med at tage dette spørgsmål op, indtil der foreligger udarbejdede storsaneringsplaner. Til den tid kan vi se, om der på grund af særlige forhold i forbindelse med en konkret plan skulle være grund til eventuelt at søge forøget statstilskud.

Ministeren havde oprindeligt i § 47 givet tilsagn om 8 mill. kr. i tilskud og 18 mill. kr. i lån, men da der er stor interesse i flere kommuner for at gennemføre saneringen og der derfor sandsynligvis kan forventes større behov for tilskud og lånemidler, har ministeren foreslået beløbene allerede nu forhøjet til henholdsvis 10 mill. kr. og 30 mill. kr. I øvrigt vil boligministeren efter forhandling med finansministeren og med samtykke af finansudvalget kunne forhøje beløbet for det enkelte finansår.

Vedrørende forslaget om ændring af boligtilsynsloven skal jeg nøjes med at henvise til betænkningen og den foreslåede ændring af boligkommissionens sammensætning og til, at der som forløber for en sanering kan foretages kondemnering af en del af en ejendom, f. eks. et baghus eller et sidehus, uden at boligtilsynet optager den øvrige del af ejendommen til beslutning.

[Elsø-Merete Ross.]

Angående forslaget om ændring af bygge- lov for staden København har vi i udvalget fået oplyst, at der fortsat skal eksistere en særskilt bygge- lov for København og en særskilt bygge- lov for Frederiksberg, som på en række punkter adskiller sig fra den ellers ensartede bygge- lovgivning for hele landet. Det er oplyst, at der netop er afgivet en betænkning om disse spørgsmål. Jeg håber, den må blive tilstillet boligudvalget, ikke mindst da udvalget har fået at vide, at indtrængende henstillinger fra sanerings- nævnet og boligministeriet har været anvendt for undertiden at få nedsat de maksimale udnyttelsesgrader i de byplanvedtægter, der har ledsaget saneringsplanerne for København. Både for mindre saneringer og for storsaneringer må det, hvis det virkelige skal lykkes at få velegnede kvarterer, der kan svare til kravene ind i næste århundrede, være af den største betydning, at man ikke på grund af øjeblikkelige økonomiske hensyn forfalder til en for høj udnyttelsesgrad af grundene.

Påbud om gårdrydninger skal nu kunne udvides, så de ikke blot omfatter skure, hegn o. lign., men også kan omfatte mindre værksteder, som er til gene for de øvrige beboere og andre, og det skal ikke blot gælde i saneringsområder eller i områder, der opfylder betingelserne for en forsænering.

Bygningskommissionen skal efter magistratens indstilling kunne påbyde en sådan nedrivning mod at yde erstatning for tabet. Denne udgift skal bæres helt af kommunen og ikke kunne overvæltet på grundejerne og dermed på lejerne, som tilfældet er ved de hidtidige små gårdrydninger. Da det er Københavns kommune selv, der har ønsket denne udvidede adgang til gårdrydning, må man håbe, at kommunen så også vil gøre brug af loven. Jeg går ud fra, at også den udvidede adgang til gårdrydninger er omfattet af landsbygge- lovens bestemmelse om, at gårdrydning skal ske for at skaffe opholdsarealer for beboerne og ikke vil kunne benyttes til at skaffe parkeringspladser. Ændringsfor- slagene til disse 3 lovforslag indstilles af et enigt udvalg.

Hvad de næste 3 lovforslag angår, er der opnået enighed om en del ændringer. En

stor del af debatten ved første behandling drejede sig om ejerlejligheder, og denne debat er fortsat i boligudvalget. Som jeg sagde ved første behandling, finder vi i det radikale venstre, at ejerlejlighedsinstituttet har mange fordele, som vi ikke ønsker bragt i miskredit ved misbrug. Derfor er vi i udvalget blevet enige om en ganske betydelig stramning af de krav, der skal opfyldes som betingelse for opdeling af en ejendom i ejerlejligheder.

For det første skal kommunalbestyrelsen kunne nedlægge forbud mod opdeling af en ejendom i ejerlejligheder, hvis en kommunalbestyrelse eller et sanerings- selskab har vedtaget eller er i færd med at udarbejde en saneringsplan for området.

For det andet nævnes der ikke et bestemt opførelsesår, og foruden de i lovforslaget stillede krav til ejendommene foreslås der nu også krævet badekar eller brusebad og fælles varmeanlæg. Samtidig er der foreslået indføjet en ny § 69 a, hvorefter køberen, såfremt prisen er væsentlig højere end lejlighedens værdi, kan forlange prisen nedsat til et sådant beløb, som boligretten skønner rimeligt.

Jeg skal herefter gå over til de punkter, hvorom der ikke er enighed i udvalget. Ifølge § 34 i forslaget til ændring af lov om boligbyggeri kan boligministeren give tilsagn om statsgaranti og rentesikring til yderligere 1.000 lejligheder i hvert finansår til sikring af saneringsramte husstande eller til husstande, der frigør boliger til saneringsramte. I bemærkningerne til lovforslaget er det klargjort, at det ikke er meningen, at saneringsramte direkte behøver at flytte til nybyggeri, men at en rokering inden for hele boligmassen er mulig og ønskelig.

Hr. Kaj Andresen fremlagde ved første behandling et forslag om en forøgelse af det rentesikrede byggeri ikke til 13.000, men til 18.000 lejligheder om året. 18.000 rentesikrede lejligheder er ikke i overensstemmelse med boligforliget. Men for at forsøge at nå til en ordning, som de 4 boligforligspartier kunne enes om, er der fra regeringens side blevet foreslået at forøge det rentesikrede byggeri med 1.000 lejligheder i hvert af de følgende 3 år, så vi nåede op på 15.000 rentesikrede lejligheder, men under den forudsætning, at udgangspunktet ikke var en rente på 6½ pct., men på 7 pct.

[Elsa-Merete Ross.]

Jeg synes, det måtte være af betydning for en langsigtet tilrettelæggelse af det almennyttige byggeri at vide, at kvotaen kunne udvides som foreslået, men dette er blevet afvist af socialdemokratiet.

Et af hr. Kaj Andresens argumenter er, at man gennem hans forslag ville kunne forbeholde et større antal lejligheder for udsanerede. Men det er vel et spørgsmål, hvor hurtigt der ud over de ekstra 1.000 lejligheder til udsanerede vil blive behov for så store genhusinger, da Københavns kommune jo stadig bibeholder den ordning, at 25 pct. af det rentesikrede byggeri i omegnskommunerne forbeholdes saneringsramte fra København. Denne kvota har desværre ikke været brugt fuldt ud til formålet, men det må tages med, når man vil opgøre antallet af genhusningsmuligheder. Yderligere synes det at være tanken, at man ud over de 22 kommuner i hovedstadsområdet også vil benytte genhusningsmuligheder i Frederiksborg og Roskilde amter.

Som nævnt af boligministeren under første behandling skulle ca. halvdelen af de 12.000 rentesikrede boliger opføres i hovedstadsområdet, men fordelingsnormen blev ikke opretholdt, da der ikke forelå tilstrækkelig mange totalprojekter. Forhåbentlig vil der kunne trækkes noget mere byggeri til området, og det vil jo også hjælpe på genhusningsmuligheder for saneringsramte. Skulle det vise sig, at genhusningen ikke kan holde trit med saneringsaktiviteten, kan spørgsmålet atter tages op her i folketinget.

Yderligere skal jeg henvise til bemærkningerne, hvor der gøres opmærksom på, at boligministeren får hjemmel til med tilslutning fra finansudvalget at yde statsgaranti og rentesikring til almennyttigt byggeri ud over de normale rammer, hvis det er påkrævet for at sikre et byggeri af tilstrækkeligt omfang. På nuværende tidspunkt må man også tage de øgede økonomiske forpligtelser i betragtning, som en forhøjelse af rentesikret byggeri vil medføre for staten.

Udvalget har fået oplyst, at der inden for samme almennyttige boligselskab under visse betingelser vil blive tilladt bytning mellem to lejligheder. Det er naturligvis en

fornuftig bestemmelse, men den løser ikke spørgsmålet om at sikre lejere i almindelighed en friere adgang til bytning af lejligheder, som kunne fremme bevægeligheden på hele boligmarkedet og muliggøre, at f. eks. afstanden mellem bolig og arbejdssted blev mere hensigtsmæssig, end det nu ofte er tilfældet. Vi ved, at der mellem Grundejernes Landsforbund og Lejernes Landsorganisation foregår forhandlinger om en aftale om bytteren. Flertallet har derfor ment, at det var rigtigst at udsætte behandlingen af dette spørgsmål til næste samling, idet det har et måske urealistisk håb om, at der i mellemtiden skulle være opnået en aftale mellem de 2 organisationer, som så kunne indgå i vore overvejelser og beslutninger. Derfor kan det radikale venstre ikke gå ind for det af socialdemokratiet og SF stillede ændringsforslag om bytteren. Vi mener også, at det må være rimeligt at drøfte de andre forslag angående betingelser for bytning af lejligheder, som har været rejst i udvalget, men ikke er blevet drøftet til ende.

I forbindelse med spørgsmålet om modernisering har udvalget drøftet muligheden for, at boliganvisningen sammen med de nye erstatningsboligudvalg kunne medvirke til, at lejere, der har vanskeligt ved at udrede lejen efter moderniseringen, opnåede andre boliger, der passede til deres økonomi. Udvalget vil arbejde videre med eventuelle andre foranstaltninger, som kan modvirke de vanskeligheder, som lejere kan komme ud for i forbindelse med lejeforhøjelser som følge af forbedringer. Da vi gerne vil have standarden i boligmassen hævet og umuligt kan gøre det udelukkende ved nybyggeri, må vi være interesseret i en modernisering af den del af boligmassen, som skal bevares inden for en vis årrække. Hvis man gik ind for SF's ændringsforslag, ville man sætte for snævre grænser for omfanget af moderniseringer. Det forekommer mig også, at ministerens forslag til § 13, hvorefter henholdsvis huslejenævn og moderniseringsnævn kommer ind i billedet med hensyn til lejeforhøjelsens størrelse, må være en rimelig garanti for lejerne. Skulle det vise sig ikke at være tilstrækkeligt, kan vi tage sagen op igen. Jeg går ud fra, at hr. Arne Larsens ændringsforslag er tænkt som en beskyttelsesforanstaltning for lejere med

[Elsa-Merete Ross.]

små indtægter. Som forslaget er formuleret, kommer det imidlertid til at virke som en bremse på tilbundsgående moderniseringer. Under hensyn til, at boligudvalget har bestemt i næste samling at undersøge mulighederne for at hjælpe de familier, som man kunne betegne som moderniseringsramte, må jeg anbefale at stemme imod SFs ændringsforslag.

Udvalget har drøftet, men ikke nået at færdigbehandle spørgsmålet om at give lejerne øget medindflydelse og medansvar specielt i det almennyttige byggeri. Udvalget henstiller til boligministeren til brug for udvalgets videre arbejde at optage forhandlinger med Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligselskaber og Lejernes Landsorganisation for at se, om der kan opnås enighed om forslag til øget medindflydelse for lejerne i det almennyttige byggeri.

Som det vil fremgå af det sagte, ligger der allerede nu adskillige spørgsmål og venter på videregående drøftelser og forhåbentlig også løsninger. Der vil på det komplicerede boligområde stadig komme nye opgaver, som vi må tage op og prøve på gennem samarbejde at løse på bedste måde.

Selv om vi håber, at der gennem disse 6 love vil kunne nås virkelige forbedringer inden for saneringsvirksomheden, har jeg for Københavns vedkommende et særligt ønske. Jeg tror, at både sanering og genhusning og storsanering som indledning til byfornyelse ville blive ganske anderledes effektiv, hvis der fandtes en samlet plan ikke blot for København, men for hele hovedstadsområdet. Jeg tror, at en hovedstadsordning efter en stor fælles målsætning, hvor kommunalpolitiske særinteresser trådte i baggrunden, er en forudsætning for, at dette store område virkelig kan blive et sted, hvor folk trives. Her kan boligudvalget alene ikke gøre en indsats.

Jeg skal anbefale at stemme for de ændringsforslag, som hele udvalget tilslutter sig, og at stemme imod de af mindretallet stillede ændringsforslag.

Arne Larsen: Igennem mere end et halvt år har folketingets boligudvalg bearbejdet de 6 lovforslag, vi behandler i dag. Udvalgsarbejdet har været grundigt, og på flere

områder synes jeg at vi har fået positive forbedringer af de oprindeligt fremsatte forslag, mens vi på andre områder har fået dem forringet.

Lad mig tage det positive først. Saneeringslovforslaget er det, vi i socialistisk folkeparti har størst sympati for, og med de foreslåede ændringer, inklusive SFs, fremtræder det nu efter min opfattelse som et bedre instrument til løsning af saneringsproblemet, end både den tidligere lov og det i efteråret fremsatte lovforslag gjorde. Grundigt, sagligt arbejde kan udmærket godt give resultater, og det foreliggende lovforslag er for så vidt et bevis herpå. Alligevel kan det vel tænkes, når der er arbejdet med loven i praksis i nogen tid, at vi kan konstatere, den har sine mangler, men så går jeg også ud fra, at enighed hurtigt vil kunne opnås for at få sådanne fejl og mangler rettet.

Det er umuligt at komme ind på alle detaljer i dette lovforslag. Tidligere ordførere har været inde på en række af de ændringer, der er foreslået, og jeg skal ikke trætte med gentagelser, men holde mig til nogle af de realitetsændringer, som jeg finder virkelig vigtige, saneringsnævnets ophævelse f. eks. Socialistisk folkeparti går uden betænkelighed ind herfor. Vi ønsker en saneringsprocedure så enkel, så lidt tidkrævende som muligt, og dette opnås bl. a. ved, at disse nævn ophæves. Ansvar for saneringernes hurtige og effektive gennemførelse vil helt klart komme til at ligge hos kommunerne, hos de nyoprettede saneringsselskaber og i ministeriet. Mere behøves ikke, det er alt tilstrækkeligt.

Lad mig også nævne den foreslåede § 16 om forsanerlinger. Den er ny og indfører for så vidt et nyt begreb. Udvalget har grundigt drøftet dette problem, og der er fuld enighed om, at vi ikke skal have flere skandaler med kondemnerede ejendomme, som, fordi det hidtil har taget mange år, ja, uendelig mange år, at få saneringsplaner ført ud i livet, igen bliver befolkede og nødtørftigt gjort brugelige til beboelse, således at man, når man endelig skal påbegynde saneringen, står med en masse vanskeligheder og med berettiget harme fra beboernes side over at skulle rømme disse saneringsmodne ejendomme. Derfor er det rigtigt, at kommunerne i henhold til den nye § 16

[Arne Larsen.]

får adgang til at erhverve sådanne ejendomme og nedrive dem for at få forbedret forholdene for beboerne i øvrigt i saneringsområdet, og at kommunerne får ret til at bestemme, at bebyggelse på et sådant område ikke må finde sted, før der er udarbejdet såvel byplan som saneringsplan, og at genopbygningen sker efter de udarbejdede planer. Her gives der altså kommunerne et vigtigt instrument til at undgå sådanne urimeligheder som dem, vi tidligere har været ude for, f. eks. med Sofiegården. Nu vil der altså ikke længere gælde nogen undskyldning om dårlig lovgivning på dette område, nu bliver det op til kommunerne at løse opgaver af den art hurtigt og effektivt.

Storsaneringer har været diskuteret, og gennem de bemærkninger, der er gjort i betænkningen, og som hele udvalget jo er enig i, er megen uvished ryddet af vejen. Kriteriet for storsanering er nu bedre defineret, og jeg vil håbe, at vi snart indhøster rige erfaringer med hensyn til storsaneringens gennemførelse. Folketingets boligudvalg får jo lejlighed til på nærmeste hold at følge dette arbejde, og forhåbentlig vil det blive medvirkende til, at vi snarest får en lov om en egentlig byfornyelse.

Hr. Helge Nielsen rejste spørgsmålet om de tilstrækkelige friarealer i de sanerede områder, og det understreges jo også i betænkningen. Jeg er helt enig i, at det er nødvendigt at sikre, at bebyggelsesgraderne ikke i København bliver af den størrelsesorden, som vi hidtil kender efter Københavns bygge lov.

Det er også meget vigtigt, at der ikke går spekulation ud over alle grænser i de sanerede områder, hvad der i høj grad kan blive tilfældet, hvis man ikke er på vagt heroverfor. Det er nemlig helt klart, at der for grunde beliggende på attraktive steder vil være tendenser, hvis det frie initiativ får lov til at udfolde sig, i retning af luksusbyggeri, som almindelige mennesker, der ellers har boet i disse områder, ikke kan betale. Derfor er det nok i høj grad nødvendigt, at kommunerne får særdeles håndfast tag i hele den måde, hvorpå genopbygningen af saneringsområderne skal finde sted.

Den økonomiske ramme for tilskud efter § 47 er foreslået udvidet fra 8 mill. kr. til 10 mill. kr. og lånerammen fra 18 mill. kr. til 30 mill. kr. årlig. Socialistisk folkeparti noterer dette som et fremskridt, men det er jo delvis begrundet i den nye § 16 om forsæninger, hvortil der hurtigt kan vise sig et større behov for hjælp til kommunerne end egentlig først antaget.

Et ønske fra mit parti og socialdemokratiet om en udvidelse af tilskuds- og låneprocenterne til mere end 50 ved gennemførelse af storsaneringer har man fra flertallets side ikke villet lovfæste. Men i betænkningen står dog nogle bemærkninger om, at det ikke er helt udelukket. Såfremt man skønner, at der er rimeligt grundlag for en større tilskudsprocent, vil det eventuelt kunne tages op til overvejelse. Formuleringen er efter min opfattelse noget svag, men der åbnes dog altså en lille mulighed.

Genhusningsproblemet er jo det altoverskyggende, og her er det naturligvis et meget stort ansvar, som pålægges kommunerne, saneringsselskaberne og selvfølgelig også staten, nemlig at der bygges tilstrækkeligt med erstatningsboliger. Her har man efter min mening hverken fra regeringens eller regeringspartiernes side levet op til sit ansvar. Jeg vil senere komme ind på dette problem i forbindelse med forslag til lov om boligbyggeri.

Det er klart, at mange familier, der udsaneres, og som oftest hører til de mindst bemidlede, vil få store økonomiske vanskeligheder med at betale tårnhøje huslejer i nyt byggeri, idet der jo overhovedet intet gøres for at standse byggeomkostningernes himmelflugt. Tværtimod sigter regeringens økonomiske politik direkte på en fordyrelse af boligbyggeriet med deraf følgende stagnation og tilbagegang.

I henhold til lovforslagets § 64 skal der ud over boligsikring kunne ydes udsanerede familier et ekstraordinært tilskud til nedbringelse af huslejudgiften, dog skal denne ekstraordinære hjælp aftrappes og helt bortfalde efter 5 år. Socialistisk folkeparti har stillet ændringsforslag her, idet vi mener, at der på grund af overgangsvanskelighederne for disse familier må ske en aftrapning over en længere periode, og vi

[Arne Larsen.]

foreslår 10 år. Jeg takker for den tilslutning, som er givet til dette vort ændringsforslag fra socialdemokratisk side.

Mit parti kan varmt anbefale en hel række, ja, så at sige alle de stillede ændringsforslag, og kan indstille lovforslaget om sanering til vedtagelse med de stillede ændringsforslag.

Det samme gælder forslaget til lov om ændring af lov om boligtilsyn, hvortil der er stillet et par ændringsforslag, dels om almennyttige boligselskabers deltagelse i boligkommissionernes arbejde, dels om muligheden for at delkondemner beboelsesejendomme, hvor dette findes påkrævet og nødvendigt; det giver vi fuld tilslutning til.

Til forslaget om ændring af byggeoven for København er stillet et enkelt ændringsforslag, som vi finder er meget vigtigt. Det står helt klart for alle, at gårdrydninger er meget ønskelige og nødvendige for at hidføre et venligere boligmiljø såvel i saneringsmoden som i ældre bebyggelse i København. Men det er sikkert ikke tilstrækkeligt som oprindeligt foreslået, og det har man også erkendt i boligudvalget, således at der nu foreslås åbnet adgang ikke alene til, at plankeværker, cykelskure o. lign. fjernes, men også til, at udslidte værksteds- og lagerbygninger kan eksproprieres og fjernes. Ejerne skal have erstatning, og den skal kommunen udrede, men jeg vil dog gøre opmærksom på, at der i henhold til lov om statens bygge- og boligfond kan ydes lån til kommunen til løsning af sådanne opgaver, såfremt den altså ikke mener at kunne magte denne opgave rent økonomisk. Der er vel ingen tvivl om, at hvis man virkelig går i gang med gårdrydningsproblematikken, skal der adskillige millioner kroner til.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale de 3 lovforslag nr. 93, 94 og 95.

Har socialistisk folkeparti været positiv i sin indstilling til de 3 føromtalt lovforslag, gælder dette ikke helt de 3 følgende lovforslag, nemlig lovforslaget om boligbyggeri, lovforslaget om midlertidig regulering af boligforholdene og lejelovforslaget. Den af ministeren foreslåede udvidelse af rammen for socialt byggeri med baggrund i den kommende, øgede saneringsaktivitet, nemlig statsgaranteret og rentesikret byg-

geri, indtil i alt 13.000 lejligheder om året, finder vi ganske utilstrækkelig. Hidtil har saneringsaktiviteten været meget beskeden, og de 12.000 almennyttige boliger om året har i lang tid været mere end utilstrækkeligt til bare nogenlunde at tilfredsstille det boligbehov, som findes i dag. Nu foreslås en beskedent udvidelse til 13.000. Man hænger sig strengt og formelt i det sørgelig berygtede boligforlig af januar 1966, hvor de 12.000 lejligheder blev lovfæstet, uden hensyntagen til livets barske realiteter; de må da være åbenbare for enhver og må tilsige ansvarlige politikere så hurtigt som overhovedet muligt at få udvidet det sociale byggeri så meget, som vi overhovedet orker. Statens udgifter til en udvidelse fra 12.000 til 18.000 lejligheder, som socialistisk folkeparti og socialdemokratiet i fællesskab stiller forslag om, er såmænd beskedne 18 mill. kr. Her, hvor man kræver et kasseoverskud på 1 milliard kr., kan man ikke afse midler til så beskedent en udvidelse af boligstøtten som 18 mill. kr. Det er efter min opfattelse så uretfærdigt, at det råber til himlen.

Som sagt, socialdemokratiet og SF har stillet ændringsforslag om en udvidelse til i alt 18.000 boliger med rentesikring over en 3-årig periode. Det er i sig selv så beskedent, at man ikke skulle behøve megen overtaleseskunst for at få det til at sive ind de rigtige steder hvor nødvendigt dette er. Vi har store boligkøer, vi bliver flere og flere indbyggere i Danmark, der sker fortsat en stor vandrang fra land til by osv., osv. Tusinder af familier med børn savner ordentlige lejligheder, og tusinder af enlige mangler boliger. I ly af boligmangelen blomstrer boligspekulationen, så det er en ren lyst. Vil man da ikke se disse alvorlige problemer? Hvor længe kan man fortsat reagere så negativt, som regeringspartierne gør det? Jeg kan derfor kun meget varmt anbefale SF's og socialdemokratiets ændringsforslag.

Man har i forbindelse med dette ændringsforslag stillet spørgsmålet, om boligforliget egentlig ikke hermed var sprængt. Nogle bedyrer, at det er det ikke, andre mener, at det i det mindste er blevet overtrådt. Jeg synes i og for sig ikke, at socialdemokratiet skulle være så ked af det, hvis de borgerlige partier påstår, at boligforliget er sprængt. Så står man væsentligt friere

[Arne Larsen.]

og har muligheder for at operere og i hvert tilfælde frigøre sig for en del af det boligforlig, som så afgjort har været negativt og virket til skade for lejerne i dette land.

I lovforslaget om midlertidig regulering af boligforholdene foreslås de såkaldte moderniseringsnævne oprettet i Ålborg, Århus, Odense, Frederiksberg og Københavns kommuner. Jeg vil her understrege, også over for de borgerlige partiers ordførere, at socialistisk folkeparti ikke er modstander af moderniseringer, de er naturligvis ønskelige, men kun for så vidt de er hensigtsmæssige og økonomisk forsvarlige. Den seneste tids moderniseringsskandaler gør os ikke trygge ved denne lovgivning, tværtimod. Vi har fundet det nødvendigt at stille ændringsforslag til lovens § 13 om fremgangsmåden ved gennemførelsen af forbedringer og moderniseringer. De mindre forbedringsarbejder, som ikke medfører huslejestigninger på mere end indtil 15 pct., kan vel accepteres, når lejerne får fuldt kendskab til forbedrernes indhold, priser og den nye leje og huslejenævnet kan sige god for såvel forbedringerne som huslejestigningerne. Men de større moderniseringssager, de, der medfører lejestigninger på over 15 pct., må derimod underkastes langt strengere kontrol, og myndighederne må lige fra starten af have hånd i hanke med disse sager. Intet må efter vor opfattelse kunne påbegyndes, før det er fuldt projekteret, fuldt udarbejdet og godkendt af bygningsmyndighederne og spørgsmålene om lejeforhøjelserne er fuldt klarlagt og godkendt af huslejenævnet eller moderniseringsnævnet, så lejerne på en prik ved, hvad de går ind til. Skulle de af økonomiske grunde ikke kunne klare en forøget husleje af den størrelsesorden, som moderniseringerne medfører, må udlejerne have pligt til at anvise anden lejlighed, selvfølgelig tilpasset familiernes forhold og økonomi, men naturligvis ikke ringere end den lejlighed, de fraflytter. Kommunerne må også have fuld kontrol med moderniseringerne og kunne afgøre, om disse i henhold til oversigts- og tidsfølgeplaner og til saneringsplanerne i øvrigt overhovedet er hensigtsmæssige. Vi finder det meget påkrævet, at vi får denne stramning af moderniserings-

bestemmelserne, og vil naturligvis derfor meget varmt anbefale vort ændringsforslag.

Et andet vigtigt punkt i dette lovforslag er paragrafferne om ejerlejligheder. Ejerlejligheder er efter min opfattelse en vederstyggelighed, de skulle aldrig have været tilladt oprettet og er en af det ulyksalige boligforligs følger, som koster borgerne i dette land uhyggelig mange penge og giver millioner i lommen til spekulanterne. Der har været nævnt uendelig mange urimelige priser på ejerlejligheder. Det nyeste eksempel er Mølleåparken i Lyngby-Tårnbæk kommune, hvor et konsortium menes at tjene 10 mill. kr. på ca. 250 ejerlejligheder. Jeg synes ikke, det lyder utænkeligt, når man har hørt, hvilke gevinster der ellers tages hjem på ejerlejligheder, at et konsortium regner med en fortjeneste på 40.000 kr. pr. lejlighed; det lyder ikke usandsynligt. Det er i sig selv galt. Men galskaben sættes jo endnu mere i system. Folk med finanserne i orden køber altså nu disse nye ejerlejligheder, udlejer dem og forlanger mere end 250 kr. pr. m² pr. år i leje. Så bilder man endda folk ind, at når de flytter ind i disse meget dyre lejligheder, kan de få boligsikring, hvad boligministeriet principielt har erklæret at sådanne lejere kan få, dog næppe af en leje på over 150 kr. pr. m². Men galskaben kan altså i realiteten føres endnu videre, således at A køber ejerlejlighed og udlejer til B, der derefter får boligsikring, og B køber ejerlejlighed og udlejer til A, der derefter får boligsikring. Det er simpelt hen svindel. Jeg håber, at boligministeren er opmærksom på sådanne forhold og sætter en effektiv stopper herfor.

Man har også i borgerlige kredse — også hos regeringspartierne har jeg forstået det — fået nogen betænkelighed ved disse ejerlejligheder, som nogle finder har visse gode sider. Der er foreslået visse skærpselser med hensyn til kvalitetskravet til de ejendomme, der kan omdannes til ejerlejligheder. Vi havde helst set loven ophævet, det havde været det eneste rigtige og konsekvente, men for dog at opnå noget og for at indskrænke mulighederne mest muligt for oprettelse af ejerlejligheder i den ældre boligmasse, tilslutter vi os ændringsforslaget om, at der skal være centralvarme og badeindretninger i lejlighederne, før de godken-

[Arne Larsen.]

des som ejerlejligheder. Det betragter vi som et beskedent fremskridt. Måske også det, at man gennem boligretterne kan få hånd i hanke med prisdannelsen på ejerlejligheder, kan dæmpe den værste spekulation. Jeg udtaler et fromt ønske herom.

Samtlige borgerlige partiers ordførere har vendt sig mod det af socialdemokratiet og SF stillede ændringsforslag om retten til bytning af lejligheder. Vi har talt meget frem og tilbage i boligudvalget om disse problemer, og man har kunnet spore en vis interesse og forståelse for en løsning af denne opgave, men man henviser ustandselig til, at der foregår forhandlinger mellem ejere og lejere på dette område. Det foregik der også sidste gang, altså for mere end et år siden, da socialistisk folkeparti fremsatte forslag herom. Man er altså ikke kommet længere med forhandlingerne, og jeg tror, at tiden er inde til, at der tages et lovinitiativ. Jeg tror ikke, man længere skal vente på, at disse forhandlinger giver resultat.

Det er rigtigt som fremhævet af hr. Helge Nielsen, at det ændringsforslag, der er stillet til lovforslag nr. 126 om midlertidig regulering af boligforholdene, er taget efter den svenske lovgivning; når man altså i Sverige har fundet det fornødent og ønskeligt, tror jeg også, at vi her i Danmark med sindsro kunne gennemføre en sådan ændring af lovgivningen.

Man har sagt, at det bl. a. går ud over de mennesker, som har oprykkningsret i den enkelte ejendom, at det kan forhindre, at udsanerede kommer til at rokere. Jeg kan ikke se, at disse indvendinger er særlig relevante. Jeg tror, det vil være det eneste rigtige at gennemføre en bytteret.

Sluttelig er der lov om leje. Den væsentligste ændring her, en ændring, som vi ikke kan tilslutte os, er den, at man nu vil kunne overvælte gårdrydningsudgifterne på lejerne. Efter at et flertal af udvalget tillige foreslår, at vedligeholdelses- og renholdelsesudgifter på de ryddede arealer også skal kunne væltes

over på lejerne, finder vi ikke at kunne medvirke til denne paragrafs gennemførelse.

Vi finder det uanstændigt, at de mennesker, der har lidt afsavn på grund af elendige boliger og levet i et elendigt og dårligt boligmiljø, skal straffes med nye huslejestigninger; de har så sandelig været straffet længe nok i forvejen med de utålelige forhold, som de har måttet leve under. Jeg synes, at de har krav på en rimelig erstatning og i hvert tilfælde ikke forøgede udgifter. Derfor foreslår vi denne bestemmelse i lejeloven ophævet.

Hermed har jeg redegjort for en del af socialistisk folkepartis synspunkter i forbindelse med de 6 lovforslag, og jeg skal anbefale dem med de af os stillede ændringsforslag.

Jeg vil give fru Else-Merete Ross ret i, at der endnu forestår mange opgaver at løse i forbindelse med boliglovgivningen. En forbedring af boligsikringen er meget påkrævet og ligeledes en behandling af det spørgsmål, som man stadig væk fra boligudvalgets side ikke har gjort noget endeligt ved, nemlig indførelse af lejerdemokrati. Såvel i den sociale boligmasse som i den private finder jeg at beboerdemokrati snarest muligt bør gennemføres.

Med disse bemærkninger skal jeg som sagt anbefale lovforslagene med de af os og af socialdemokratiet stillede ændringsforslag; i øvrigt har vi jo ikke særlig mange indvendinger at gøre til de tre første lovforslag.

Sigsgaard: Ved første behandling var jeg ikke særlig begejstret for de tre boligforslag, der ikke vedrører saneringen, og dem skal jeg omtale først. Der er jo heldigvis sket visse forbedringer af dem under udvalgsbehandlingen.

Socialdemokratiet og SF foreslår, som det er nævnt, at rammen for det almenyttige byggeri gradvis udvides til 18.000 pr. år, og det forslag kan vi selvfølgelig helt ud støtte, men jeg undrer mig unægtelig stadig væk over, at der overhovedet skal være en

[Sigsgaard.]

overgrænse, at der ikke er nogen, der sætter spørgsmålstegn ved det. Hvis man virkelig var interesseret i at komme boligmangelen til livs, ville man simpelt hen sige til bolig-selskaberne: byg alt, hvad I kan, vi skal nok støtte. Men i stedet for slås regeringen altså heroisk for det private byggeri på de boligsøgendes bekostning. Jeg understreger endnu en gang, at det almennyttige byggeri alene i Stockholm, som jo er på størrelse med København, er større end det tilsvarende byggeri i hele Danmark.

Ejerlejlighederne er et andet hovedpunkt. Lov om ejerlejligheder har givet anledning til en lang række skandaler. Den har gjort det sværere for mindrebemidlede at få lejlighed. Den har givet ejerne flere pressionsmuligheder over for lejerne, og den har givet en række spekulanter milliongevinster. VS er imod ejerlejligheder og ganske særlig i den bestående boligmasse.

Boligministerens forslag om en begrænsning i adgangen til at lave ejerlejligheder er jo blevet en del forbedret i udvalget, og vi kan stemme for disse forbedringer, men jeg peger igen på, at ikke kun manglende wc og manglende bad osv., men også manglende udenomsfaciliteter bør kunne danne grundlag for afvisning af ønsker om opdeling i ejerlejligheder. Ændringsforslaget under nr. 11 om prisfastsættelsen for ejerlejligheder kan vi tilslutte os, selv om vi gerne havde set præcise grænser for prisafvigelser i forhold til den offentlige vurderingssum. Jeg skal henvise til mine bemærkninger om det ved første behandling.

Ved samme første behandling bad jeg ministeren om at foretage en undersøgelse af, hvordan udviklingen egentlig er på ejerlejlighedsområdet. Min opfattelse er, at der foregår langt værre ting, end folketinget er vidende om. Jeg bad om, at undersøgelsen måtte blive foretaget før den endelige vedtagelse af de lovforslag, vi nu har til anden behandling, og boligministeren lovede at diskutere dette ønske med boligudvalget. Jeg spørger derfor: er en sådan diskussion med udvalget foregået, og da med hvilket resultat? Der har ikke været antydning af det fra de foregående ordføreres side. Hvis der ingenting er sket, har ministeren ikke holdt sit løfte, og partierne har ikke givet lovforslagene en forsvarlig behandling i ud-

valget, til trods for de mange måneder man har brugt. Jeg går ud fra, at udvalget så inden tredje behandling vil tage stilling til en sådan undersøgelse.

Jeg synes, det er en særdeles rimelig ting at bede om at få at vide, hvad det egentlig er, man har med at gøre. Hvad foregår der egentlig på dette ejerlejlighedsområde? Jeg har efter første behandling i sin tid fået bekræftet, at Københavns kommune, hvor problemet vel er værst, var villig til at medvirke i en sådan undersøgelse, og derfor undrer det mig, at man ikke har fået den sat i gang. Jeg gør opmærksom på, at allerede af den grund, at man altså ikke har undersøgt det problem, man behandler, ordentligt, kan vi ikke stemme for lovforslaget om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene.

Måske i erkendelse af, at der ikke er politisk vilje til at løse saneringsproblemet — det skal jeg vende tilbage til — har boligministeren foreslået oprettelse af moderniseringsnævn, tilsyneladende ud fra et ønske om at sætte fart i moderniseringerne. VS er imod disse moderniseringsnævn. Jeg foreslog i stedet ved første behandling, at huslejenævnene blev suppleret med yderligere et par byplan- og bygningsagkyndige medlemmer; så ville der ikke have været brug for disse moderniseringsnævn.

Man skal være opmærksom på, at omfattende moderniseringer af dårlige boliger vil gøre saneringen dyrere og også nemt vil forsinke saneringen. Under alle omstændigheder burde det være en betingelse, at en modernisering indgår i en godkendt byfornyelsesplan for hele det pågældende byområde, sådan at ikke bare enkeltboliger, men også deres omgivelser blev forbedret. Videre burde det være en forudsætning, at et overvældende flertal af de berørte lejere på forhånd godkendte moderniseringen. For det er jo sådan, at moderniseringerne ikke altid er i lejernes interesse, men derimod altid i hvert fald er i ejernes interesse. Jeg synes, det var meget betegnende, at den radikale ordfører her kunne anvende udtrykket, jeg tror, det var „moderniseringsofrene“. Den slags ting er der ikke taget højde for under udvalgsbehandlingen, og også af den grund kan vi altså ikke stemme for dette lovforslag.

Hr. Arne Larsens ændringsforslag under nr. 2 om moderniseringer er en afgjort for-

[Sigsgaard.]

bedring og et godt gennemarbejdet ændringsforslag, og det kan vi stemme for. For når vi skal have disse moderniseringer og efter flertallets ønske måske også skal have intensiveret moderniseringsbestræbelserne, er det selvfølgelig vigtigt, at det sker på den bedste måde for lejerne.

I forbindelse med samme lovforslag har socialdemokratiet og SF stillet et ændringsforslag om bedre muligheder for bytte af lejlighed. Vi kan stemme for dette ændringsforslag, men jeg vil alligevel pege på, at det er utilstrækkeligt og i modsætning til hr. Arne Larsens moderniseringsændringsforslag dårligt forberedt, så vidt jeg kan vurdere det. Hvorfor skal det f. eks. kun gælde ejendomme med flere end 10 lejligheder, og hvorfor skal det være en betingelse, at lejeren har en rimelig grund, som det siges, til bytningen? Jeg kan ikke godkende, at andre end lejeren selv skal vurdere, om hans ønske om bytning er rimeligt. Tror man virkelig, at nogen vil have alt det besvær med en bytning, hvis de ikke har vægtige grunde dertil? Vi tager altså forbehold over for enkeltheder i dette ændringsforslag, men stemmer alligevel for det, fordi vi kan godkende dets princip.

Af betænkningen fremgår det, at udvalget har beskæftiget sig med lejernes indflydelse i det almennyttige byggeri. VS finder, at det er helt uantageligt, at lejerne er så umyndiggjorte i deres egen bolig, som tilfældet faktisk er i dag. Men for os er det ikke kun uantageligt i det almennyttige byggeri. Lejerne har det jo, som hr. Arne Larsen lige berørte det, endnu ringere i det private byggeri, og mange vil nok undre sig, hvis socialdemokratiet og SF ikke sørger for eller arbejder for, at lejerne også får mere indflydelse på administrationen af private ejendomme. Derfor var det glædeligt at høre den lille bemærkning fra hr. Arne Larsens side herom for et øjeblik siden.

Jeg har tidligere været inde på, at enlige forsørgere med den nugældende lovgivning forfordes på boligmarkedet, og andre har også været inde på det. Jeg foreslog dengang, at de blev ligestillet med ægtepar, og det er meget glædeligt, at der nu er enighed om det. VS kan altså med stor tilfredshed stemme for ændringsforslaget på dette punkt.

Hvad angår gårdrydningerne er VS enig

med hr. Arne Larsen om, at eventuelle forøgede vedligeholdelsesudgifter og renholdelsesudgifter som følge af gårdrydninger ikke bør kunne lægges over på lejerne.

Som det er fremgået, kan vi altså stemme for de fleste af de stillede ændringsforslag. Der er tale om en forbedring af de lovforslag, der blev fremsat her i folketinget. På den anden side er lovforslagene dog stadig væk, selv når de bliver ændret, som der nu er blevet stillet forslag om, af en sådan karakter, at vi må forbeholde os vor stilling ved tredje behandling.

De tre måske vigtigere lovforslag, der nu står tilbage for mig at sige nogle ord om, er saneringsforslagene. Der skal det straks siges, at der er sket meget væsentlige forbedringer under udvalgsbehandlingen, ja, man kan måske endda sige, at det er sjældent, lovforslag bliver så grundigt gennemarbejdet og så stærkt forbedret, som det er sket med saneringsforslaget.

Jeg skal særlig pege på det, der er sket med storsaneringerne. Ved første behandling påpegede jeg, at med den formulering, som lovforslaget havde på det punkt, ville storsaneringerne faktisk ikke kunne bruges et eneste sted i landet. Man har nu arbejdet så meget med tingene og udarbejdet sådanne formuleringer i udvalget, at storsaneringerne må kunne påregnes brugt temmelig mange steder rundt omkring, og det er afgjort en gevinst.

Jeg synes også, at de nye bestemmelser om forsaneringer er en forbedring, for man må jo erkende, at mange saneringsmodne ejendomme kommer til at vente mange, mange år endnu på at blive saneret. Derfor er det kun rimeligt, at der kan ske de beskedne forbedringer, som forsaneringsbestemmelsen giver mulighed for.

En tredje forbedring er forenklingen af proceduren, idet man afskaffer saneringsnævnene. Så vidt jeg kan vurdere det, ser det ud til at være en gevinst, og vi kan støtte det.

Hvad angår det byggeri, der skal afløse de boliger, som rives ned under saneringen, har udvalget jo beskæftiget sig en del med kvaliteten af nybyggeriet. Det var netop noget, der savnedes i lovforslaget, og som jeg måtte kritisere ved første behandling, at man ikke havde taget tilstrækkelig hensyn til, at man ikke tilstrækkeligt havde over-

[Sigsgaard.]

vejet, hvordan man nu kunne sikre, at det, der skulle op og stå i stedet for det, der bliver nedrevet, fik en rimelig kvalitet og ikke i løbet af meget få år udviklede sig til ny slum, og dér synes jeg der er sket forbedringer under udvalgsbehandlingen.

Endelig vil jeg pege på den forbedring, der ligger i, at udvalget ligesom peger på, at saneringsloven måske bør afløses af eller i hvert fald udbygges med en byfornyelseslov. Det er også en afgjort forbedring. Det er vigtigt, at man kommer til at se såvel nedrivningen af saneringsmodne ejendomme som opførelsen af nybyggeri under en helhedssynsvinkel. Men der er også svage punkter ved lovforslaget. Man opretholder muligheden for ejerlavssaneringer, og derved kommer man til at hæmme tempoet i saneringen, rent bortset fra at det ud fra min opfattelse er et forkert princip, at den slags saneringer skal være tilladt.

Dernæst er der tale om en langt fra tilstrækkelig forøgelse af det almennyttige byggeri. Det var rimeligt at ledsage vedtagelsen af den ny saneringslov med bestemmelser om væsentlige udvidelser af det almennyttige byggeris kvota, men jeg må dog i samme forbindelse understrege, at jeg ikke er enig med socialdemokratiet og SF i, at mangelen på erstatningslejligheder har været en afgørende hindring for saneringen. Man påberåber sig rundt omkring i kommunerne og måske ikke mindst i Københavns kommune, hvor der er sket for lidt med saneringen, at det er, fordi der ikke har været erstatningslejligheder nok, og nu siger S og SF altså det samme i en mindretalsudtalelse. Det er ikke rigtigt. Der har været erstatningslejligheder nok. Måske kunne man have behøvet bedre vilkår for folks indflytning i disse lejligheder, det er en anden sag, men der har været lejligheder nok.

Det er andre grunde, man skal finde frem, hvis man vil hitte ud af, hvorfor der ikke hidtil har været saneret. Det er først og fremmest de dårlige økonomiske vilkår, der har ansvaret. De kommuner, der har de store saneringsproblemer, vil ofte være kommuner, der har vanskelige økonomiske vilkår, udbyggede kommuner med et stigende antal ældre og med et relativt vigende skattegrundlag, og derfor er det selvfølgelig et økonomisk problem for sådanne kommu-

ner at gennemføre saneringen med den for lille statslige støtte, der ydes.

Den anden hovedårsag til, at der ikke har været sat ind på saneringen, er efter min opfattelse, specielt hvad angår hovedstadsområdet, den manglende økonomiske udligning. Så længe det er sådan, at vi har meget rige kommuner og meget fattige kommuner og så nogle midt imellem, og enhver kommune må, så godt den nu kan, selv sørge for at have sit økonomiske grundlag i orden, får vi denne kamp mellem borgmestre og kommunalbestyrelser om at få de flest mulige og måske også de bedst mulige skatteydere. Det er en meget lidet ønskelig kamp eller konkurrence, der her foregår. Man kan kritisere, at den foregår, men man skal ikke først og fremmest rette kritikken mod de kommunale myndigheder, der går ind i den kamp, for det er forståeligt, at de gør det. Man må rette kritikken mod den lovgivningsmyndighed, som ikke sørger for, at der er en ordentlig økonomisk udligning mellem kommunerne, sådan at man kunne udvikle byerne ud fra mere saglige motiver end kampen om skatteyderne. Det er lovgivningsmagten, der må klare de problemer; man skal ikke regne med, at kommuner i sådanne områder, f. eks. i hovedstadsområdet selv ad frivillighedens vej kan finde ud af en ordentlig økonomisk udligning. Jeg er ganske enig med fru Else-Merete Ross, når hun benyttede lejligheden her i dag til at understrege, at der var et behov for en hovedstadsordning og dermed også, tror jeg fru Else-Merete Ross mente, for en videregående økonomisk udligning.

På de punkter, jeg her har nævnt, og som efter min opfattelse er hovedårsager til, at der ikke hidtil er kommet gang i saneringen, ændres der jo intet ved lovforslagene her. Statstilskuddet sætter man ikke op, det skal fortsat være 50 pct., og det er utilfredsstillende. Selvfølgelig er det et lille plaster på såret, at udvalget i betænkningen skriver, at der kan blive tale om forhøjelser, når projekterne til storsaneringer kommer ind; så vil man vurdere disse projekter og eventuelt foretage forhøjelser. Jeg finder dog, at hvis man virkelig havde ønsket gang i saneringen nu, var dette et centralt punkt at sætte ind på, nemlig at forøge statstilskuddet.

Den økonomiske udligning, jeg lige har omtalt, har vi som bekendt heller ikke fået i

[Sigsgaard.]

tilstrækkeligt omfang, og den kunne ikke gennemføres ved lovforslagene her. Den kunne have været gennemført i forbindelse med byrdefordelingslovene, men det skete ikke, og det vil være med til at bremse saneringen, at det ikke skete.

Et andet svagt punkt er selve målsætningen, selve den kvantitative målsætning med lovforslagene her, hvor man sigter på at sanere en 3.000-4.000 lejligheder om året. Det er jo langt, langt flere, end der saneres i dag, det skal jeg da være den første til at indrømme, men det er alligevel yderst utilstrækkeligt. Hvis vi sætter, at bare 1 pct. af de bestående boliger hvert år forældes og bør fornys, skulle saneringen jo i stedet for 3.000-4.000 omfatte 10.000-15.000 boliger om året. Det er en stor mundfuld og bekostelig affære, og alligevel er det nok de tal, vi skal op på, og derfor må man sige, at når man bliver stående ved de 3.000-4.000 i målsætningen her, vil der ikke blive tale om, at vi i de næste 10 eller 20 år får klaret den saneringspukkel, som er det aktuelle problem i dag.

Man har heller ikke benyttet lejligheden til at effektivisere boligtilsynet. Det synes jeg, man skulle have gjort, når man nu har boligtilsynsloven til behandling. Der er utrolig mange lejligheder, der i dag er elendigt vedligeholdt, og desværre er det sådan, at lejerne i disse ejendomme oftest ikke tør klage af frygt for repressalier fra ejernes side. Der er jo virkelig mulighed for sådanne repressalier, og disse muligheder er blevet større, efter at vi har fået ejerlejlighedsloven og på grund af manglende information om denne lov om, hvad man kan efter ejerlejlighedsloven, og hvad man ikke kan.

Man har heller ikke sørget for en tilstrækkelig social service over for de udsanerede. Så vidt jeg ser af udvalgsbetænkningen, har man ikke engang diskuteret det spørgsmål. Det er jo ikke nogen hemmelighed, at der opstår dybt alvorlige sociale problemer i kraft af saneringsprocessen, og det burde man tage fat på. Det ville koste penge, men de penge burde man ofre.

Endelig synes jeg ikke, man har taget konsekvensen af, at saneringsproblemet består i hvert fald lige så længe, som de gamle partier holder fast ved, at boligen skal være spekulationsobjekt og virkefelt for privat

kapital. Saneringsproblemet er ikke noget, vi kommer over hverken på 5 eller 10 eller 20 år, det kommer vi aldrig over, det er et permanent problem. Boliger forældes, de vil blive ved med at forældes; de, vi bygger i dag, forældes måske næsten endnu hurtigere end dem, der blev bygget for 30-40 år siden. Konsekvensen af en sådan erkendelse, at det ikke bare er et akut problem, vi her har at gøre med, men et permanent problem, burde være, at man fra myndighedernes side kun godkendte byggerier for et begrænset åremål, at man simpelt hen sagde: en beboelsesejendom kan ikke holde, den kan ikke tjene sit formål i f. eks. 75 år, derfor godkender vi den kun for måske 50 år med mulighed for forlængelse op til 75 år, men derefter er godkendelsen bortfaldet, så er ejendommen ikke mere noget værd. Det burde den heller ikke være. Og så kunne man som punkt 2 vedtage, at kommunerne efter disse 75 år kunne overtage ejendommene til sanering mod erstatning alene for grunden. Det var en yderst rimelig bestemmelse, der ville betyde, at man i fremtiden kunne klare saneringsproblemet på økonomisk rimelige vilkår.

Endelig for det tredje burde konsekvensen af en erkendelse af, at saneringsproblemet er permanent, blive, at der blev offentlig anvisningsret til alle lejligheder.

Jeg skal tilføje, at vi kan stemme for hr. Arne Larsens ændringsforslag om huslejestøtte til de udsanerede i 10 år mod som nu 5 år. Det er en forbedring. Som sagt synes vi ikke, det er tilstrækkeligt, vi synes, der er behov for at gøre adskilligt mere på det sociale område for de udsanerede, men det er en forbedring, og vi kan stemme for det.

Min konklusion af disse bemærkninger må blive, at vi kan stemme stort set for de ændringsforslag, der er fremsat, idet de betegner forbedringer. Det er nogle lovforslag, som ikke var gode nok fra boligministerens hånd; nu er de blevet noget bedre i kraft af udvalgsbehandlingen, men de er stadig væk ikke tilstrækkelige. Vi kan derfor ved tredje behandling ikke medvirke til vedtagelsen af hovedlovforslagene her. Specielt for saneringslovforslagets vedkommende skal jeg slutte med at sige, at når vi ikke kan stemme for det til trods for forbedringerne, er det, fordi vi ikke har tro på, at der nu kommer den gang i saneringen, som man åbenbart fra

[Sigsgaard.]

flertallets side mener der vil komme. Jeg tror, man bliver skuffet endnu en gang. Og lad så endda gå, at politikerne bliver skuffede, men de mennesker, som nu i menneskealdre har ventet på at blive fri for at bo i de faldefærdige rønner, som de i dag bor i, bliver skuffede endnu en gang i kraft af denne lov. Det er vor frygt, og derfor kan vi ikke stemme for lovforslaget.

Kai Moltke: Der blev jo rejst det juridisk interessante spørgsmål, hvorvidt der forelå et brud på det eksisterende boligforlig ved de ændringsforslag, som er blevet fremsat af socialdemokratiet. Nu skal jeg ikke tage den juridiske side af sagen op, men når en lovgivning er utilfredsstillende — og jeg tror, boligforligets lovgivning var noget af det mest utilfredsstillende, vi har haft — og efterhånden viser sig uholdbar, må der opstå en vis ret til at drage konsekvenserne af de uholdbare tilstande og af, at der er opstået nye krav i tiden. Og når boligministeren kan tillade sig at fremlægge et forslag om at forhøje de sociale selskabers lejlighedsantal med 1000, kan jeg ikke indse, at der skulle være noget forbryderisk i, at man forhøjer det med et andet tal selv her i salen. Det var noget andet, hvis socialdemokratiet havde regeringsmajoriteten, havde flertallet her i salen, og hvis det gennemførte en sådan lovgivning uden at tale med sine partnere, men en sådan risiko ligger der ikke for regeringspartierne, og jeg tror, man skulle stemme tonen ned.

På samme måde ligger det på en række af de andre felter, der her er tale om. Vi fik den ulykkelige lov om ejerlejligheder. Det er jo ingen hemmelighed, at når man laver et dårligt forlig, er det i reglen, fordi man må handle; der foregår køb og salg. Jeg kan da huske, at socialdemokratiets oprindelige principielle standpunkt i ejerlejlighedskommissionen, hvor de optrådte i fællesskab med os andre, med boligselskaber og lejerforeninger, var, at ejerlejligheder kun skulle kunne oprettes i nybyggeri. Men se, når regeringen selv mener, der er så store mangler, og at der er sket så store misgreb, ja, endogså indfører begreber som åger i denne forbindelse, ja, så er det udviklingen som helhed, der nu kræver en ny revision, og dér må en-

hver vel kunne yde det bidrag, man i øjeblikket synes må være det mest effektive.

Der næst til spørgsmålet om den foreliggende lovgivning som helhed. Jeg skal ikke nægte, at når en gammel lov er kørt fast, når man bogstavelig talt ikke brugte mere end en brøkdæl af de beløb, som over en længere periode var stillet til rådighed til sanering, vil en ny lovgivning, en nyoptagelse af problemerne, i og for sig kun kunne resultere i fremskridt, og når en boligminister tilpasser sig de nødvendige krav om ændringer i retning af fremskridt, bør han selvfølgelig ikke lastes for det, men derfor behøver værket jo ikke være fuldkomment. Selvfølgelig er der en hel række forbedringer her; jeg vil da roligt indrømme, at hvis vi ser på fortiden, de gamle historier om gårdrydninger og hele det bureaukratiske apparat, der skulle til, har vi her væsentlige fremskridt.

På andre områder, hvor det drejer sig om en hel række konkrete punkter for den fremtidige virksomhed, har vi fremskridt, men det, som i og for sig kommer i forgrunden her, er, hvordan denne sanering i grunden skal gribes an, og her kunne jeg godt have ønsket, at boligudvalget for de større byers vedkommende som materiale havde haft konkrete saneringsplaner ud fra boligkommissionernes undersøgelser, ud fra dommeninger, brandvæsenets talrige henstillinger, og alt det andet, at man her havde lagt linjerne, lagt rammerne for, hvor saneringen skal begynde, hvordan den skal sættes ind. Så langt er man jo ikke nået, fordi der har manglet den fornødne kontakt mellem kommuner og folketing og boligudvalg, men skal man give nogen prioriteringsliste — for her er jo nævnt sådanne opgaver, at man på forhånd kan sige, at alt dette vil ikke blive gennemført på én gang, det vil kun kunne gennemføres over en længere årrække — er det ikke uvigtigt at spørge: hvor tager denne sanering sin begyndelse? Her kunne jeg tænke mig, at det ville være fornuftigt, om man ganske simpelt tog sit udgangspunkt i, at det afgørende ord om, hvor der skal tages fat, må komme fra sundhedsmyndighederne, det må komme fra brandvæsenet, og det må komme på de områder, hvor menneskeliv direkte udsættes for daglig risiko og fare. En plan, som ikke tager sit udgangspunkt i

[Kai Moltke.]

disse ting, kan byplanmæssigt se udmærket ud, den kan forenkle problemstillingen, men den løser ikke den sociale hovedopgave, som i virkeligheden må danne udgangspunkt her. Vi kommer altså til spørgsmålet: hvordan prioriterer man de mange opgaver, som er blevet lagt her?

Nu er der jo dukket et ord op som „storsanering“, og jeg er indforstået med, at storsaneringer er et emne, som det i høj grad er nyttigt at tage op, men jeg tror, hovedopgaven må være, at man begynder at rydde op i den helt igennem sundhedsfarlige boligmasse, som giver sig udtryk i tilstedeværelsen af flere karreer bag hinanden, bag-, mellem- og forhuse, at man tager fat her. Jeg tror endvidere, at man skulle tage ganske konkrete oplysninger om: hvor findes disse livsfarlige korridorlejligheder, som vi ikke kan lade blive stående i årevis, indtil man har løst genhusningsproblemet ved, at folk f. eks. indebrænder? Her er virkelig ting, som burde overlades til sundhedsmyndighederne og til brandvæsenet, her trænges der til en umiddelbar aktion for at afskaffe helt uholdbare tilstande.

Dernæst en anden prioritering. Jeg tror ikke, at noget af de partier, som er repræsenteret i boligudvalget, har undgået gennem de sidste afgiftslove at blive klar over, at vi har en vis krise på obligationsmarkedet, i realkredit, som gør en yderligere prioritering nødvendig. Ikke des mindre ser vi underlige ting dukke frem. Nu har vi gennem revisionen af loven om ejerlejligheder nærmest en opfordring til, at nu skal der bruges penge, nu skal der optages lån, nu skal der bruges kredit til f. eks. at installere et wc, til at installere et badeværelse, så man kan tage fat igen på spekulationen i gamle ufuldkomne ejendomme. Men jeg tror, det er et dårligt kriterium. Hvis vi f. eks. står over for lejligheder, som vi har mødt tidligere i boligudvalget, på 26 til 36 m², gør man så folk nogen særlig tjeneste ved bare at indlægge et wc, indlægge et brusebad, ved at bruge en del af den i forvejen utilstrækkelige lejlighed til disse installationer med det resultat, at folk dårligt ved, hvor de skal sove, hvor de skal spise, og hvor børnene skal opholde sig?

Jeg tror, kriteriet — disse moderne installationer — er stillet letsindigt, er stillet over-

fladisk. Der er helt andre kriterier, som også må være med, hvor der må nedlægges absolut forbud imod, at man etablerer ejerlejligheder. Men her bliver man på halvvejen, her bliver man ved det gamle, her foreslår man i og for sig blot investeringer i noget, som allerede er kassabelt. Derfor kan jeg selvfølgelig ikke medvirke til bibeholdelsen af ejerlejligheder med de indskrænkninger, som udviklingen så at sige har tvunget både regeringspartierne og socialdemokratiet til at indse er nødvendige, fordi det var en overordentlig uoverlagt og dårligt forberedt lov, der i sin tid blev gennemført angående ejerlejligheder.

Så moderniseringen. Ja, modernisering koster jo ikke så meget, som det koster at bygge et nyt hus, men er det meningen med dette forslag at foretage en ombytning af opgaverne, det vil sige få den størst mulige modernisering i gang? Det betyder jo beslaglæggelse af kapital, det betyder beslaglæggelse af arbejdskraft, det betyder yderligere udvidelse af kravene til obligationsmarkedet, som i forvejen er faldefærdigt. Her tror jeg også, at man har glemt at foretage en prioritering. Hvad har man råd til med hensyn til modernisering og med hensyn til nybyggeri? Det er ting, som må afbalanceres, det er ting, som må afvejes, hvis man skal nå frem til en fornuftig boligpolitik. Og så ville det vel være rimeligere, om man lod bygningsagkyndige og planlæggere gribe ind og først fastslå — før man går til disse moderniseringsudflugter — hvad er holdbart, hvad har en sådan boligværdi, at modernisering overhovedet er ønskelig under de givne forhold og i den givne situation?

Jeg tror altså, at med hensyn til moderniseringer er det ikke nok at sige „nævn“, jeg tror, det var vigtigere at sige „plan“ for visse dele af byen, hvor noget sådant er ønskeligt eller i det mindste forsvarligt. Og så er det fuldstændig rigtigt, at vi svæver så at sige i den blå luft, hvor det drejer sig om disse ting. Lejerne skulle dog sikkert have et ord med at sige, eftersom det drejer sig om den bolig, som de nu engang bor i, og hvorfra de ikke kan flytte andre steder hen på grund af boligmangel, det vil sige, de skulle have medbestemmelsesret om, hvad der er ønskeligt eller ikke ønskeligt. Nogle steder, hvor en ejendom ikke skal leve så

[Kai Moltke.]

forfærdelig længe, vil f. eks. et oliefyr i en kakkelovn være både billigere og lige så nyttigt som et centralvarmeanlæg, som alligevel bliver helt igennem umoderne, fordi huset ikke er bygget med henblik på et centralvarmeanlæg.

På samme måde savner jeg en paragraf om, at alt, hvad der hedder løsøreinstallationer, kun kan gennemføres i gamle ejendomme med lejernes tilladelse. Det er meget godt at gå til Atlas eller et udenlandsk firma og lade værten installere et dyrt isskab i lejligheden, dyre vaskemaskiner og alt det andet, som er ønskeligt, men det kunne måske være, at de folk, som bor i lejligheden, tilhører en sådan indtægtsklasse, at et gammelt isskab ville slå til for dem i det første par år. Derfor tror jeg, at man på disse punkter, ved løsøreinstallationer, i allerhøjeste grad skal lade lejerne bestemme, om de ønsker disse forbedringer, og under hvilken form de ønsker dem i den givne situation. Det er et krav, jeg før har rejst her i salen. Det er et krav, som ikke er blevet mindre aktuelt, når man i øjeblikket siger, at livremmen skal spændes ind og det drejer sig om at begrænse købekraften og give afkald på luksus og alt det andet. Regeringen siger, der skal spares, og hvorfor skal husværterne så bestemme, at der ikke skal spares mere, end at de på disse punkter skal have fuld adgang til at anskaffe det dyrest mulige for at kunne få den højest mulige husleje? Det er en af de ting, som jeg synes er ugenomtænkt og ikke i særlig overensstemmelse med den almindelige retning i regeringens politik.

Dernæst spørgsmålet om bytteret. Ja, nu hørte jeg både venstres og de konservatives ordfører komme med den indvending, at det skulle være en krænkelse af den hellige almindelige ejendomsret. Nu har jeg altid opfattet besiddelse af en udlejningsejendom som et erhverv, og går man til en købmand, bestemmer han i reglen ikke, hvilke kunder han vil sælge til. Det er ikke noget indgreb i hans ejendomsret, at der er fri adgang til at købe hans varer. Jeg tror, vi indlader os i en af juraens labyrinter, hvis vi siger, at hvis man på nogen måde griber ind med hensyn til bytteret osv. Ja men hvad så, da man i sin tid gennemførte love om boligrationering, oven i købet med de borgerlige partiers tilslutning. Var det ikke indgreb i

ejendomsretten?. Hvorfor er det blevet mere forbryderisk i dag, da det er påkrævet, end det var dengang?

Jeg tror, man skal lade disse argumenter falde. For argumentet, da man gennemførte boligforliget, var jo netop, at nu skulle man udligne de to huslejeniveauer, fremkaldte en nivellering, som igen fremkaldte en naturlig rokering, så små familier, der sad i store lejligheder, flyttede til mindre lejligheder; kun derigennem kunne man komme nærmere opgavernes løsning. Men de to huslejeniveauer, ligger længere fra hinanden, end de nogen sinde har gjort, og hvis man virkelig mener noget alvorligt med rokeringen, forekommer det mig, at socialdemokratiet og SF har 100 pct. ret, når de siger, at bytteret må indgå som et ganske naturligt moment for at gennemføre en vis omfordeling, som i den givne situation kan være en hjælp.

Jeg er for en gangs skyld fuldstændig enig med boligministeren, som ved første behandling sagde, at det var jo ikke meningen, at alle de udsanerede skulle anbringes i det nye, sociale byggeri; der kunne blive tale om, at der fandt en ombygning sted, sådan at de sanerede kom til at bo i ældre lejligheder, som bedre svarede til deres indtægter. Men hvorfor så ikke tage forholdsregler for at fremme en sådan proces, som i sig selv er nødvendig? Jeg skal med glæde støtte det af SF og af socialdemokratiet fremsatte ændringsforslag om bytteret uden hensyn til de uholdbare indvendinger om krænkelse af ejendomsretten, som er fremført her, for selv i lov om leje findes der jo i dag bestemmelser om, hvilke familier der må rykke ind i en lejlighed af en vis størrelse.

Så til et par af de andre grundspørgsmål, som har været fremme. Der er først det, hvor jeg har indtryk af, at de to parter så at sige støder stærkest sammen. Man beklager fra borgerlig side, at oppositionen ikke accepterer et kompromisforslag om 15.000 sociale lejligheder mod, at renten sættes op fra 6½ til 7 pct. Ja men så vidt mig bekendt var de 6½ pct. også en del af boligforliget i sin tid. Jeg forstår, det var et tilbud, men det var altså den eneste mulighed; det var et udtryk for, at man selv inden for den borgerlige trekant erkendte, at 15.000 sociale

[Kai Moltke.]

lejligheder ikke var noget urimeligt krav. Og den økonomiske forskel for staten mellem de 6½ og de 7 pct. kan vel ikke være så vægtig, når man ser, hvad man bruger på andre felter, at det helt skulle blokere en udvikling til det bedre. Ud fra disse præmisser kan jeg selvfølgelig kun støtte det foreliggende ændringsforslag om, at det sociale byggeris kvota på 12.000 lejligheder forhøjes til 18.000.

Mere betænkelig er jeg, når vi kommer til det punkt af saneringen, som gælder de nye organer, der skal gennemføre saneringen. Jeg begyndte med at sige, at vi desværre manglede konkrete planer, og jeg gav allerede ved første behandling udtryk for visse forbehold. Hvor og i hvilke dele af byen er det, man trænger mest til sanering? Det er den indre by, det er Christianshavn, det er det indre Nørrebro, og det er indre Vesterbro. Hvis jeg ikke husker helt forkert — boligministeren kan rette mig — diskuterede vi i sin tid i boligudvalget, at mange gange var det faktisk sådan, at på grund af den høje grundværdi udgjorde ejendomsskatteudgifterne ikke mindre end 80 pct. af den samlede husleje. Ja men hvad betyder det? Det betyder, at det er særligt dyre grunde, som vi har her omkring byens centrum og i byens centrum. Det er meget godt at sige: nu laver vi en kombination af private og sociale saneringsselskaber, men selv om det er nok så dygtig en ny direktør, der er kommet i spidsen for det sociale saneringsselskab, vil jeg mene han havde været endnu dygtigere, hvis han havde erkendt, at socialt byggeri er til for at fremskaffe boliger til den lavest mulige pris og den lavest mulige leje, og det opnår man ikke ved at koncentrere sig om at opkøbe grunde og bygge dér, hvor grundværdien er højest, for derved spilder man kapital, som kunne anvendes på bedre måde, hvis man investerede i områder, som lå længere borte fra centrum.

Det er min første indvending. Det er en advarsel til de sociale selskaber, som jeg

ved måske ikke er særlig populær, for de har jo engageret sig temmelig tydeligt i det, men som jeg til gengæld tror er så meget mere i slægt med, hvad den sunde fornuft siger om, i hvilken retning det sociale byggeri skal dirigeres i den kommende tid.

Det næste punkt er, at det er meget godt at få saneringsselskaber, man siger de sociale selskaber, man siger private saneringsselskaber, men hvad er til syvende og sidst spørgsmålet sanering? Det er et socialt spørgsmål, det er et samfundsmæssigt spørgsmål. Og er det så ikke lidt for large at sige: ganske vist har lovgivningsmagt og vekslende regeringer ført os ud i dette uføre, som vi står med i saneringsejendommene, men i saneringsselskaberne skal man i modsætning til, hvad der er tilfældet i Gøteborg, ikke indskyde 1 øre kommunal kapital, bortset fra de garantisummer, de tilskud osv., som ikke gør kommunen til egentlig kapitalmedindehaver, til kontrollerende organ i saneringsselskaberne. Nu har vi jo set mange overraskende bevillinger, jeg tror ikke, det vil være urimeligt — hvis vi skal have effektive saneringsselskaber — at staten gennem Kongeriget Danmarks Hypotekbank også indskød kapital i saneringsselskaberne, hvis der virkelig skal sættes fart i arbejdet.

Der er altså to punkter: den fornuftige planlægning efter behov, hvor det er mest tiltrængt, er det ene. Det andet er kapitalindskud under sådanne former, at man undgår, at saneringen på den ene eller på den anden måde bliver et spekulationsobjekt. Det forekommer mig, at disse væsentlige emner ikke er blevet ordentligt undersøgt, at man ikke har draget konsekvenserne af deres eksistens, og at den lovgivning, man her foreslår, ganske vist medfører visse øjeblikkelige fremskridt i forhold til det, der er, men ikke er nogen løsning på de store sociale problemer, som ligger for i den kommende tid på saneringsområdet.

Jeg vil indrømme, at udvalget har gjort et nyttigt arbejde ved at foreslå en række

[Kai Moltke.]

fornuftige ændringer i de oprindelige lovforslag. Jeg vil indrømme, at der er stillet fornuftige ændringsforslag fra socialdemokratiets og SFs side, og jeg skal i denne omgang for mit vedkommende opfordre til, at man stemmer for disse fornuftige forslag, men at man med hensyn til loven som helhed som en løsning på de rejste problemer tænker sig godt om et par gange til.

Boligministeren (Hastrup): Jeg vil begynde med at takke ordførerne for den tilslutning, de gennemgående har givet til hovedbestemmelserne i lovforslagene. Jeg kan fuldt ud erkende, sådan som hr. Helge Nielsen også fremhævede det, at der er sket væsentlige ændringer i lovforslaget om sanering under dets behandling i folketingsudvalget.

Når der engang bliver tid til det, kunne det måske være af interesse for folketinget nærmere at følge, hvordan denne lov er kommet til verden. Udgangspunktet har jo været et materiale, der lå i boligministeriet, og som derefter grundigt har været overvejet med de interesserede kommuner, og som derefter på et meget tidligt tidspunkt, før lovforslaget blev fremsat i folketinget, har været drøftet på grundlag af et notat i boligudvalget.

Vi ved, at boligudvalget har været på studierejse til Göteborg, selv har vi foretaget undersøgelser af forskellig art, der er foretænket forhandlet med Københavns kommune, med Købstadforeningen, Bymæssige Kommuner, og der har været ført forhandlinger med ejer- og lejerorganisationer. Derefter er lovforslaget fremsat, og efter dets fremsættelse har det ikke alene været behandlet i boligudvalget, men ikke mindst i den kommune, hvis problemer det i første række berører, nemlig Københavns kommune; der er holdt flere dages møder om lovforslaget, og bistået af embedsmænd fra boligministeriet er dette gennemgået paragraf for paragraf, og dette materiale er inddraget i boligudvalgets overvejelser lige så vel som det materiale, der blev stillet til rådighed i kraft af den undersøgelse, der blev foretaget af socialforskningsinstituttet.

Jeg synes nok, man må sige om dette lovforslag, at det er blevet virkelig grundigt behandlet, og jeg tror, at den behandlings-

måde, der er anvendt, har bidraget til, at man kunne undgå at nedsætte en speciel kommission, og at man altså har kunnet komme hurtigere igennem med selve opgavens løsning. Jeg vil gerne takke udvalget for den interesse, det har vist arbejdet.

Hr. Helge Nielsen berørte enkelte spørgsmål, som jeg gerne vil give et par kommentarer til.

Det første, jeg vil nævne, er spørgsmålet om byrdefordelingen ved storsaneringer. Jeg har naturligvis bemærket udvalgets udtalelse på dette punkt, og det er helt klart, at når den første storsaneringsplan bliver forelagt, vil vi også kunne drøfte disse ting i boligudvalget, selv om man nok må være opmærksom på, at en ændret byrdefordeling utvivlsomt ikke kan finde sted inden for lovens rammer, men at dette specielle punkt i så fald kræver en særlig lovgivning. Jeg vil gerne sige, at jeg mener ikke, man kan være fuldstændig sikker på, at et forøget saneringstilskud er af væsentlig, afgørende betydning for en kommunes beslutning om at lade en storsanering gennemføre.

Jeg kan helt tilslutte mig hr. Helge Niensens hovedbetragtninger, i hvert fald for så vidt angår planlægningen, men formoder, at han deler min opfattelse, nemlig at planlægning primært må være en kommunal opgave; men det er klart, at hele storsaneringsbegrebet giver den kommunale planlægning nogle muligheder, som den ikke hidtil har haft.

Med hensyn til hr. Helge Niensens bemærkninger om ejerlejligheder, forekom de mig at indeholde noget nyt, idet socialdemokratiet med disse bemærkninger også vendte sig mod tanken om ejerlejligheder i nyt byggeri. Jeg har godt været opmærksom på, at man var modstander af udstykning af ejerlejligheder i ældre byggeri, men jeg har hidtil haft den opfattelse, at man var tilhænger af tanken om ejerlejligheder i nyt byggeri.

Når jeg kommer ind på det emne, er det, fordi hr. Helge Nielsen omtalte et tilfælde, hvor A købte en ny ejerlejlighed og udlejede den til B, og så gik den vice versa fra B til A, og så mente han, at der kunne være tilfælde, hvor man i så fald kunne få boligsikring. Dette, kan jeg sige, er en klar omgældelse af boligsikringsloven, og i så fald er det kommunens pligt at gribe ind, og hvis kommunerne ikke skulle gøre det med til-

[Boligministeren.]

strækkelig nidkærhed, er jeg parat til at skærpe henstillingerne til kommunerne på dette punkt.

Både hr. Arne Larsen, hr. Helge Nielsen og flere andre ordførere var inde på spørgsmålet om bytteret i relation til det ændringsforslag, der er fremsat af de pågældende partier. Jeg vil ikke afvise, at der kan opnås visse fordele ved en bytteret, men den medfører også en række ulemper, bl. a. den, som er påpeget gang på gang: at man griber ind i ejernes rettigheder på en måde, som de i det mindste føler overordentlig stærkt. At den også vil medføre en vis forringelse af lejernes almindelige oprykningssmuligheder er jo klart, hvortil kommer, at man ikke kan være helt sikker på, hvordan man skal gardere sig imod, at en sådan ordning bliver misbrugt. Det var under udvalgsforhandlingerne mit håb, at ejernes og lejernes organisationer var nået til et resultat på dette punkt. Det lykkedes ikke, men skulle ejernes og lejernes organisationer nå til et resultat, er jeg da parat til at vende tilbage til spørgsmålet og på ny tage det op over for boligudvalget.

Med hensyn til spørgsmålet om den sociale kvota vil jeg gerne sige, at en udvidelse fra 12.000 til 18.000 jo ikke alene belaster landet økonomisk derved, at der skal betales rentesikring for differencen — og dér må man jo ikke glemme, at det er en udgift, som fortsætter og derfor doubles op det første år og tredobles det næste år — men der skal jo også fremskaffes det fornødne finansieringsgrundlag.

Jeg havde det indtryk, dengang socialdemokraterne første gang nævnte tanken om de 18.000, at det var med baggrund i, at man i januar kvartal 1968 konstaterede en væsentlig nedgang i antallet af påbegyndte boliger. Siden da har billedet ændret sig, og de tal, vi har for januar kvartal i år, viser en meget betydelig stigning; i forhold til januar kvartal i fjor er stigningen i antallet af påbegyndte boliger på over 40 pct. Nu kan man sige, at denne sammenligning måske ikke er helt rimelig, fordi januar kvartal 1968 var et så dårligt kvartal, men antallet af påbegyndelser er som sagt meget betydeligt og formentlig det største antal påbegyndelser, vi nogen sinde har haft i januar kvartal. Der er altså en ganske be-

tydelig aktivitet inden for boligbyggeriet, en aktivitet, som ikke var til stede i helt det samme omfang på det tidspunkt, socialdemokraterne stillede deres oprindelige forslag.

Det er mit indtryk, at når regeringspartierne nåede frem til tanken om de 15.000, var en af årsagerne den, at man derved kunne få balance i selve rentesikringsudgiften, for så vidt som en rentesikring på 7 pct. for 15.000 lejligheder koster staten i direkte udgift det samme som en rentesikring på 6½ pct. for 12.000 lejligheder. Det lykkedes som bekendt ikke at nå til enighed. Jeg skal ikke kommentere selve spørgsmålet om, hvorvidt dette kan tages som et udtryk for en sprængning af boligforliget eller ej.

Hr. Helge Nielsen nævnte i sin tale, at socialdemokratiet havde givet ministeren tilladelse til at stille sine ændringsforslag. Dertil vil jeg bemærke, at den samme tilladelse har socialdemokratiet ikke fået af regeringspartierne til at stille deres ændringsforslag. Jeg synes, det afgørende er, hvad man foreslår i folketinget. Det, man foreslår i folketinget, ønsker man jo nemlig at folketinget skal vedtage, det er hensigten med det. Ét er, hvad man under forhandlinger og drøftelser i den offentlige debat ventilerer som sin målsætning, men det er noget meget afgørende, når man fremsætter sine forslag direkte i folketinget. Der kan ikke være nogen tvivl om, at dette forslag var i hvert fald ikke præcis i overensstemmelse med, hvad der blev udtrykt i selve boligforliget. Men lad mig sige om den sag, at jeg mener heller ikke, at erstatningsboligproblemet er løst med kvotaen på de 13.000. Jeg peger stadig væk på, at der jo også i dette år har fundet en betydelig forøgelse sted i plejehjemsbyggeriet, der må tages i betragtning i denne forbindelse, men jeg forudsætter, at vi må vende tilbage til spørgsmålet og også vende tilbage til spørgsmålet om størrelsen af den sociale og almenyttige kvota.

Til hr. Knud Østergaard har jeg kun en enkelt bemærkning i forbindelse med, hvad han sagde om spørgsmålet om tofamilieshusene. Jeg er ganske enig med hr. Knud Østergaard i, at det er meget ringe vilkår, mange ejere af disse tofamilieshuse har fået tildelt i kraft af de gældende restriktioner på boligområdet, og jeg synes, det er glædeligt,

[Boligministeren.]

at man nu har ment, at man kunne foretage den første lettelse. Det er klart, at en fuldstændig frigivelse, om jeg så må sige, af tofamilieshusene med den boligsituation, vi har, ville medføre tabet af et meget betydeligt antal lejligheder, et så stort tab, at man i hvert fald for de store byers vedkommende ikke ville være i stand til at bære det. Så langt er det altså desværre ikke muligt at gå på nærværende tidspunkt, men med det ændringsforslag, der nu er kommet, har man taget et skridt, og jeg formoder, at efterhånden som situationen lettes, vil man gå videre ad den vej, også for derved, tror jeg, på ny at genskabe tilliden til begrebet tofamilieshus, som slet ikke er nogen dårlig boligform, men som praktisk talt ikke findes inden for nybyggeriet, fordi de mennesker, der ejer tofamilieshuse, er blevet bragt i den tvangssituation, at de ofte gennem mange år har måttet bo sammen med mennesker, som beboede et areal, de gerne selv ville have, eller mennesker, som de måske, når det kom til stykket, havde svært ved at omgås.

Hr. Ib Thyregod var inde på spørgsmålet om, hvorvidt man skulle tildele kommunerne en saneringspligt. Det ved jeg man drøftede på et tidligt tidspunkt i boligudvalget. Lovforslaget veg altså tilbage herfor, og sådan som det foreligger i dag, er det først og fremmest, skal vi sige sådan en slags pressionslov over for kommunerne — ordet pressions taget i fornuftig betydning. Det er jo klart, at saneringsselskaberne vil lægge et pres på kommunerne. De vil også kunne bidrage til at koordinere tingene, og selve princippet med udarbejdelsen af oversigtsplaner og tidsfølgeplaner og de vilkår, som kommunerne dér skal opfylde, er jo i sig selv et bidrag til at presse på kommunerne.

Fru Else-Merete Ross var inde på spørgsmålet om Københavns bygge lov og spurgte, om den betænkning, som nu er udarbejdet, kunne blive tilstillet boligudvalget. Dertil kan jeg naturligvis sige, at det ikke alene kan den, men det vil den også blive. Betænkningen vil blive offentliggjort en af de nærmeste dage, hvis den ikke allerede er offentliggjort. Jeg har fået betænkningen; jeg har haft de første indledende drøftelser med repræsentanter for de to kommuner

og skal nu i den kommende tid nærmere overveje, hvad der skal foretages på grundlag af betænkningen. Det er ikke så let endda, hvis jeg må nøjes med at gøre den ene bemærkning, men den vil altså nu blive fremlagt og kan give anledning til en drøftelse også i boligudvalget på et tidligt tidspunkt, og inden vi lægger os fast på noget endeligt.

Jeg vil give fru Else-Merete Ross fuldstændig medhold i, at når man drøfter hele spørgsmålet om kvotaen, så har det i høj grad interesse at få vurderet, hvordan den nuværende kvota fordeler sig. For det problem, vi her taler om, saneringsproblemet, er jo et problem, der først og fremmest stiller krav om genhusningsmuligheder i de områder, hvor der skal saneres, det vil sige hovedstadsområdet. Det faktiske forhold er, at den eksisterende kvota på 12.000 har man i boligministeriet gennem en årrække rent arbejdsmæssigt opdelt i to halvdele; 6.000 til hovedstadsområdet, 6.000 til resten af landet, og det har ikke været muligt at skaffe tilstrækkelig mange projekter fra hovedstadsområdet. Det ser ud til, at stillingen er bedre i år, at vi vil nå op på tallet i år, i fjor var vi nede omkring 4.000 i hovedstadsområdet, men jeg er vel klar over, at der kræves mange ting i den forbindelse. Jeg har til hensigt, så snart folketingsarbejdet nu er overstået i denne omgang, at indkalde repræsentanter for de københavnske kommuner og for de almennyttige boligselskaber med henblik på en overvejelse af, hvordan man kan fremme mulighederne for at få udnyttet den kvota, der er tildelt hovedstadsområdet.

Til hr. Arne Larsen har jeg ikke så færdelig mange bemærkninger ud over dem, der er gjort af de forskellige ordførere i forbindelse med de af socialistisk folkeparti og også socialdemokratiet stillede ændringsforslag. Må jeg sige om ændringsforslaget vedrørende huslejetilskuddene, der skal lette overgangsvanskelighederne for den, der kommer fra en saneringsejendom til en ny ejendom, og som hr. Arne Larsen foreslår udvidet til at gælde i 10 år, at 10 år har vi ment var for lang en periode, og man må tage i betragtning, at boligsikringsordningen også spiller en rolle og kan komme ind og hjælpe til. Jeg tror, at hvis man fulgte hr.

[Boligministeren.]

Arne Larsens betragtninger med hensyn til moderniseringerne, ville man simpelt hen ikke få løst den opgave.

Må jeg sige til hr. Kai Moltke, der anlagde en række økonomiske betragtninger, som jeg ikke skal fordybe mig i, at man også kan anlægge den økonomiske betragtning, at det at modernisere en ejendom og derved sætte den i stand er noget, der ud fra et samfundsøkonomisk synspunkt bør med ind i billedet, og at der derfor skal tages hensyn til dette ligesom til så mange andre opgaver.

Hr. Sigsgaard spurgte til undersøgelsen vedrørende ejerlejlighederne. Det forslag, han i sin tid fremsatte, var, at man skulle lave en interviewundersøgelse, og dertil sagde jeg dengang, at jeg ikke kunne svare på, om man ville lave det; jeg stillede mig noget usikker over for det. Det materiale, vi har haft om ejerlejlighederne, har vi på et tidligt tidspunkt — i øvrigt også tidligere end folketingsdebatten — tilstillet boligudvalget, og det er siden blevet suppleret igennem besvarelsen af boligudvalgets spørgsmål om ejerlejlighedsbegrebet.

Jeg skal ikke forlænge debatten meget mere. Lad mig slutte med at sige om lovkomplekset som helhed, at selv om der af nogle ordførere har været udtalt ønske om yderligere ændringer i de foreliggende lovforslag, er de dog som en helhed grundlaget for, at man nu kan organisere det arbejde, der skal udføres for at fremme den saneringsopgave, der nu har hvilet i så mange år. Der gives med denne lovgivning kommunerne og saneringsselskaberne, der vil arbejde med og virke for en løsning af denne opgave, et værdifuldt værktøj. Vi håber og tror, at der nu relativt hurtigt kan vise sig de første resultater på saneringsområdet.

Helge Nielsen: Må jeg først takke ministeren for de positive svar, der blev givet.

Vedrørende den tvivl, ministeren var kommet i om socialdemokratiets stilling til ejerlejligheder, kan jeg sige, at mine bemærkninger skulle forstås sådan, at vi var forbeholdne i den nuværende situation med boligmangel, hvor ejerlejligheder såvel i nyt som i gammelt boligbyggeri anvendes som spekulationsobjekt, fordi vi ikke har tilstrækkeligt med normale udlejningslej-

ligheder at tilbyde ikke mindst ungdommen og de enlige. Men eller er vort partis stilling i dette forhold ikke ændret.

Må jeg vende mig til ministerens påstande om, at det var imod boligforliget, når vi havde stillet ændringsforslag om de 18.000 lejligheder; jeg skal senere vende tilbage til hr. Ib Thyregods og hr. Knud Østergaards spørgsmål vedrørende denne side af sagen.

Ifølge lovens § 40 har ministeren mulighed for gennem finansudvalget at få forøget kvotaen på 12.000 lejligheder. Vi har set ændringsforslag om 13.000, vi har set tilbud om 15.000 og 7 pct., så jeg mener ikke, at vi med vort ændringsforslag har brudt boligforliget — men herom nærmere senere.

Hr. Knud Østergaard betegnede vort forslag om bytteret som partitaktisk og fortsatte, at det var et angreb på ejendomsretten. Det kan hr. Knud Østergaard da ikke mene. Betragter hr. Knud Østergaard de generelle regler om boliganvisning m.v. som overgreb på ejendomsretten? Jeg tror ikke, det kan være rigtigt, og jeg tror ikke, hr. Knud Østergaard har tænkt sig helt grundigt om, inden han kom med denne påstand.

Hr. Ib Thyregod gjorde i første del af sin tale meget ud af rokeringen i den gamle boligmasse, måske for at overbevise sig selv om, at det var nok med de 13.000 lejligheder i den sociale kvota. Jeg er meget enig med hr. Ib Thyregod i betragtningerne om nødvendigheden af en rokering og mener også, at der i disse betragtninger lå en klar anbefaling af vort forslag om bytteret, som netop giver en rokering, idet de ældre i store lejligheder kan bytte med de unge, med familierne med børn, der mange gange sidder i de små lejligheder.

Både hr. Ib Thyregod og hr. Knud Østergaard var inde på nogle betragtninger om boligforliget. Hr. Knud Østergaard konstaterede, hvis jeg forstod ham rigtigt, at vi havde brudt boligforliget, og sagde:

„De konservative har her fået en frihed, som de skal vide at benytte sig af.“

Til hvad? Jeg mener, vælgerne har krav på her og nu at få at vide, til hvad de konservative vil bruge denne frihed. Er det til at vende tilbage til en konservativ boligpolitik? Er det frihed til at hæve renten i det socialt sikrede byggeri? Er det frihed til at bremse boligbyggeriet? Er det frihed til at

[Helge Nielsen.]

forhøje indskuddet? Eller hvad er det, hr. Knud Østergaard ønsker frihed til? Jeg synes, hr. Knud Østergaard skulle udtale sig klart. Betragter hr. Knud Østergaard og det konservative folkeparti boligforliget som brudt ved vort ændringsforslag? Det vil vi gerne have besked på her i dag.

Hr. Ib Thyregod gav også udtryk for, at boligforliget ikke var overholdt. Hvad ligger der i denne formulering? Det synes jeg også ville være rart at vide. Ligger der heri, at det stadig består, eller er det brudt?

Det kunne være fristende at gå ind på en række andre spørgsmål; men tiden er fremskreden, og vi har flere lange debatter foran os i aften, så jeg vil nøjes med at spørge boligministeren til slut i forbindelse med de løfter, ministeren gav os i boligudvalget om en regulering af boligsikringen, om vi eventuelt kunne få bare et par oplysninger om det her i tinget, herunder vedrørende spørgsmålet om folkepensionisternes vilkår. Det er jo ofte sådan, at når folkepensionisterne får forhøjet deres pension, falder der boligsikring væk, der i nogle tilfælde næsten er større end det tilskud, pensionisterne får. Endelig er der så det spørgsmål, om ministeren overvejer at ændre den regel, der i dag gør, at pensionisterne ofte må vente 3 måneder på at få denne boligsikring.

Jeg vil meget henstille, at hr. Knud Østergaard og hr. Ib Thyregod svarer på de af mig her stillede spørgsmål.

Knud Østergaard: Efter min opfattelse er hr. Helge Niensens stemmeføring mere kraftig, end det er nødvendigt i den situation, vi er i. Men for mig og mit parti er der ingen tvivl om, at det forslag, man har stillet om 18.000 lejligheder, rækker ud over forligets rammer. Derom kan der ingen diskussion være. Som hr. Ib Thyregod og den højtærede boligminister har udtrykt det, er der en forskel i, om man, inden man fremsætter et forslag, spørger sine forligspartnere, om de kan tiltræde det eller ikke. Det spørgsmål har vi rettet, både da talen var om de 13.000 og om de 15.000 lejligheder, og det spørgsmål har man rettet, da vi i boligudvalget talte om de 18.000 lejligheder, og man har ikke fået det svar, man ønskede. Når man derfor alligevel stiller forslaget, er det, fordi man ønsker sig en frihed. Men

man kan ikke ønske sig en frihed, uden at andre har den samme frihed; det er ikke rigtigt over for forligspartnere, at de skal være bundet, medens man ikke selv føler sig bundet.

Ib Thyregod: Jeg skal kun svare på hr. Helge Niensens to spørgsmål.

Det ene var spørgsmålet om røking i den gamle boligmasse, som jeg var inde på i forbindelse med saneringen. Herom vil jeg gerne sige, at det netop af vore forhandlinger i Göteborg fremgik, at de røkinger, der dér fandt sted, faktisk skete frivilligt og uden tvang af nogen art. Det lykkedes os gennem disse forhandlinger at nå til en tilfredsstillende løsning af spørgsmålet. Jeg mener ikke, at bytteretten i den forbindelse er nogen fordel. Jeg mener tværtimod, den i mange tilfælde kan vanskeliggøre en røking, netop fordi personerne i de saneringsmodne ejendomme ikke har mulighed for selv at kunne bytte.

Vedrørende spørgsmålet om boligforliget blot dette: jeg har konstateret, at man gennem ændringsforslagene ikke har overholdt boligforliget. Jeg har udtrykkelig sagt i første omgang, at jeg ikke vil drage nogen konsekvenser eller udtale mig om konsekvenserne heraf; jeg finder det rigtigt blot at konstatere det. Men på den anden side håber jeg da, at der også fremover kan samarbejdes med socialdemokratiet om de boligforslag, som kommer til at foreligge i folketinget.

Boligministeren (Hastrup): I anledning af hr. Helge Niensens spørgsmål skal jeg ganske kort bekræfte, at det er hensigten i næste folketingssamling at tage boligsikringsloven op til revision. Det er også nødvendigt dels af hensyn til den forudgående prisudvikling, dels af hensyn til visse forhold i forbindelse med kildeskattens ikrafttræden, selv om indtægterne først reguleres hen på sommeren. Men jeg må rent ud sige, at boligministeriet har et par andre lovgivningsmæssige områder, der er så belastende, at selve arbejdet med forberedelserne først nu vil kunne komme i gang — navnlig hvis partierne vedtager disse lovforslag i denne samling, hvad jeg håber de gør.

Hermed sluttede forhandlingen.

Der foretoges først afstemning vedrørende forslag til lov om sanering.

§§ 1 og 2, ændringsforslag nr. 1, § 3, således ændret, ændringsforslag nr. 2, § 4, således ændret, §§ 5-8, ændringsforslag nr. 3, § 9, således ændret, ændringsforslag nr. 4, hvorefter §§ 10-16 udgår og erstattes af nye §§ 10-15, §§ 10-15 i den nye affattelse, ændringsforslag nr. 5 om indsættelse af en ny paragraf, ændringsforslag nr. 6 om en ny affattelse af § 17, § 17 i den ændrede affattelse, § 18, ændringsforslagene nr. 7 og 8, § 19, således ændret, ændringsforslag nr. 9, § 20, således ændret, §§ 21-25, ændringsforslag nr. 10, § 26, således ændret, ændringsforslag nr. 11, § 27, således ændret, §§ 28 og 29, ændringsforslag nr. 12 om en ny affattelse af § 30, § 30 i den ændrede affattelse, ændringsforslag nr. 13, § 31, således ændret, ændringsforslagene nr. 14 og 15, § 32, således ændret, ændringsforslag nr. 16, § 33, således ændret, § 34, ændringsforslagene nr. 17 og 18, § 35, således ændret, ændringsforslagene nr. 19-21, § 36, således ændret, ændringsforslag nr. 22, § 37, således ændret, ændringsforslag nr. 23, § 38, således ændret, ændringsforslag nr. 24, § 39, således ændret, §§ 40-46, ændringsforslagene nr. 25-29, § 47, således ændret, §§ 48-50, ændringsforslag nr. 30, § 51, således ændret, §§ 52 og 53, ændringsforslag nr. 31, § 54, således ændret, og §§ 55-63

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 32

forkastedes med 87 stemmer mod 69.

§ 64, ændringsforslag nr. 33, § 65, således ændret, ændringsforslag nr. 34, § 66, således ændret, og § 67

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om boligtilsyn.

Ændringsforslagene nr. 1 og 2, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 3 om en ny affattelse af § 2 og § 2 i den ændrede affattelse

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af byggelov for staden København.

Ændringsforslagene nr. 1-3, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 4 om en ny affattelse af § 2 og § 2 i den ændrede affattelse

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om boligbyggeri.

Ændringsforslag nr. 1

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 2

forkastedes med 87 stemmer mod 69.

Ændringsforslagene nr. 3-5, § 1, således ændret, og § 2

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring i lov om midlertidig regulering af boligforholdene.

Ændringsforslag nr. 1
forkastedes med 87 stemmer mod 71.

Ændringsforslag nr. 2
forkastedes med 87 stemmer mod 14; 57 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslagene nr. 3-11, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 12 og § 2, således ændret,
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Sluttelig foretoges afstemning vedrørende forslag til lov om ændring i lov om leje.

Ændringsforslag nr. 2
forkastedes med 87 stemmer mod 14; 57 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 1
vedtoges med 144 stemmer mod 14.

Ændringsforslag nr. 3, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 4 og § 2, således ændret,
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Jeg skal her udsætte mødet til kl. 18.30.

Mødet udsat kl. 17.28.

Mødet genoptaget kl. 18.30.

Første næstformand (Kaj Andresen): Jeg gør opmærksom på, at der i aften må ventes afstemning ved navneopråb under den sidste sag på dagsordenen, vedrørende valgretsalderen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om forsvarets organisation m. v.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 64) findes i tidenden sp. 1798, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2337).

Der var stillet 6 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Kjeld Olesen: Det er ingen hemmelighed, at der ikke i denne omgang bliver noget nyt forlig mellem de fire partier, der siden 1960 har været enige om forsvaret. Det er efterhånden heller ingen hemmelighed, at det, som de tre regeringspartier nu vil til at gennemføre alene, ikke har noget med en forsvarsreform at gøre. Den opmærksomme iagttagelse vil også have bemærket, at der er